

TÜRSCH F.

Post, váci-utca 19. sz.
FÜGGÖNYÖK
és
butor véd-kendők.

Angol csipke-függöny, két szárnys, egy ablakra 4.50, 5.75, 8, 10, 12, 14 forint és fölebb.
Angol csipke butor-védkendők, darabja 30, 40, 50, 60, 80 kr. és fölebb. 686 (5-6)

Gége-, légső- és torokbajban szenvedőknek!

Orvos és sebésztudor
LÖRI EDE

a bécsi orvosi kar tagja, a bécsi közoktató volt másodorvos, Türk tanárnak gége-, légső és torokbetegségek osztályán Bécsben. 681 (2-10)
Rendel a fennmeltetett bajokban, d. u. 2-4 óráig, váci-utca 6. sz. a.

TÜRSCH F.

Post, váci-utca 19. sz.
Keresztelő készletek.

Keresztelő készletek minden színben, következőből, u. m.: vánkos, zubonyka és főkötőcske, 12, 15, 20, 25, 30, 40 forint és fölebb; paplannal együtt 20, 25, 30, 40, 50, 60 forint és fölebb.
Moll vagy toll zubonykák és főkötőcskék, szalaggal izletesen díszítve együtt 3, 4, 5 forintig. 635 (5-6)
Zubonykák és főkötőcskék együtt; kötve, horgolva vagy hálózva 1.50, 2, 2.75, 3 forint 50 krig; szalaggal díszítve 2, 2.50, 3, 4 forint.

Kutya-labdacsok,

Anglia leghíresebb állatorvosainak évek hosszú során tett tapasztalásai alapján, **Kwizda Ferencz János** által készítve, **Korneuburgban**; kutya-betegség, vidatánc, nehézség, csúsz s a rendes kutya-betegségek ellen.

Biztos óvszer a veszttség ellen.

Egy skatulya ára 80 kr.
Valódi minőségben kapható **Pesten: TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszerész urnál, király-utca 7-dik szám. 656 (6-9)

Oxford eszencia

A leghíresebb s kiz. szabadalmazott meggyógyít azon pillanathoz minden mácsos fogfájalmat. Hathatósága a leggyorsabb s legsikeresebb.
Egy üveges ára 50 kr.
Baktarak: Bécs s az ország minden nagyobb gyógyszerüzeteiben léteznek.
Nagybani megrendeléseket elfogad **Zulin G.** cs. kir. szabadalom tulajdonos Triestben.
Főraktár Pest s a vidékre nézve: **Török József** gyógyszerésznél, király-utca 7-dik szám alatt. 648 (7-10)

Revolverek.

A t. cz. vidékiek és utazók személy-biztosítására ajánlhatom legjobb rendszer szerinti és jól kipróbált revolvereimet, melyekkel egy percz alatt 6 erős és biztos lövés tehető; ugyanannyi idő alatt pedig újra megtölthetők. Ily revolverek az önvédelemre minden eddig feltalált fegyverek közt legbiztosabbak.
Legnagyobb választékban nálam, következő árak mellett kaphatók u. m.

1 Revolver 6 lövéssel 7 milliméternyi	17 ftól 25 ftig
1 " ismét nagyobb 6 lövéssel 9 milliméternyi	20 " 35 "
1 " ismét még nagyobb 6 lövéssel 12 milliméternyi	22 " 40 "
1 kisebbszerű zsebreveler (Faust-Revolver), mely zsebben kényelmesen hordható	10 " 20 "

Ezenkívül minden hozzátartozó tok és töltéssel is szolgálhatunk.

Nem tetszés esetében a fegyver 14 nap alatt kicseréltetik.

Unschuld Ede,

fegyverkészítő és kereskedő Pest, váci-utca „a levélhez.”

494 (15-16)
Vidékről megrendelések a leggyorsabban utánvét mellett eszközöltetnek.

A már több mint 15 év óta **köszvény s csúszbántalmak** ellen a legnagyobb sikerrel használt s hathatóságra nézve felülmulhatlannak elismert

Lairitz-féle

erdeigyapot-vatta, erdeigyapot-olaj, spiritusz stb.; továbbá mellények, nadrágok, térd-, kar-, mell-, gerinc- s váll-mellegítők, testövek, flannell, kötőfonal, betét-talpak stb., mindezek erdeigyapottól, pontos használati utasítással együtt — Pest-Budara nézve egyedül s kizárólag valódi minőségben kaphatók **SIGMUND JÓZSEF-nél**, városház-utca 1-6 szám alatt, a „zöld koszorúhoz” címzett rak-tárban. 682 (2-3)

SZURMÁK J. FIAI

arany-, ezüst- és drágakő-ékszer-üzlete

Pesten, kigyó-utca 1. sz.

Kivonat a nagy árjegyzékből.

Ajándék darabok.

Minden darab 3 próbás aranyból.	
Gyászok 1 ft. 70 krtól és felj.	Gyászok ft. 60 krtól és felj.
Fulbevalók gombólyúak 4 » 25 » » »	Csemegekész. és vill. — » 60 » » »
Fulbevalók hosszuk 6 » — » » »	Keresztek zomán- czal nyakba » 60 » » »
Keresztek 2 » 25 » » »	Emlék gyűrűk fel- írással 1 » 25 » » »
Csattok 1 » 20 » » »	Gyermek játékok . . . 1 » 75 » » »
Ing gombok 2 » 50 » » »	Óraláncok 2 » 50 » » »
Női gyűrűk jó kövél . . . 2 » 50 » » »	Karperecek 2 » 50 » » »
Női pecsétgyűrűk 3 » 50 » » »	Garniturok (Broche és függő) 6 » — » » »
Karika gyűrűk 3 » — » » »	Thea szűrők 2 » 50 » » »
Férfi gyűrűk pecsét- nyomó forma 5 » — » » »	Czukor fogók 3 » — » » »
Nyakkendő tűk 5 » — » » »	Keresztelési és bér- málási emlék ké- pek 2 » 50 » » »
Nyaláncok, kereszt- vagy metálhoz 6 » 50 » » »	Só- és borstartók együtt 3 » 50 » » »
Metállók 6 » — » » »	Gyermek evőeszkö- zök tokban 5 » — » » »
Melltűk (Broche) 6 » — » » »	Varró eszközök tokban 5 » — » » »
Garniturok (Broche és függő) 15 » — » » »	Poharak 6 » 50 » » »
Karperecek 18 » — » » »	Gyertyatartók 20 » — » » »
Óraláncok rövidiek 24 » — » » »	16 eszközök 15 » — » » »
Óraláncok hosszúk 38 » — » » »	Csemetgyű tálcázal 25 » — » » »
3 (13) próbás ezüstből.	Czokor edények 8 » — » » »
Mária képek nyakba — ft. 15 krt. és felj.	
Keresztek 30 » — » » »	
Metállók fénylős. — 50 » — » » »	

Hivatals próbával ellátva.
Nehezebb arany és ezüsttárgyak, u. m. láncok, garniturok, evőkészletek, 6, 12, 24 személyre, a munka különfélése szerint, gyártási áron számítottak.
A fantasie-darabok, főm drágaköves tárgyak, Louis Laine legújabb rajzai után vannak dolgozva.
Cserénél, az arany vagy ezüst egyenlő finomsága mellett, csupán a munka fizetettik.
Kijáratások, cimerek, betűk metszése kőbe vagy aranyba gyorsan eszközöltetik. — Saját használatunkra vásárlunk gyémántokat, gyöngyöket, színes köveket, ócska aranyat és ezüstöt.
Arany-ézüstpénzt, bel- és külföldi beváltunk a napi árfolyam szerint.
Vidéki megrendelések a szokott módon pontosan teljesítetnek, és nem tesztő tárgyak másért becserelelnek. 678 (3-10)

Teljes egészség.

Számtalan bizonyítványok tanúsítják, hogy **Caubin** párisi gyógyszerész izletes növénylábadacsai oly erővel bírnak, mely a közönséges gyógyszereket messze túlhaladja, s hogy azok minden más gyógyszernél nagyobb kegyben állnak a közönség előtt.

Kétségekbe lehetne vonni ezen lábadacsok gyógsikerét, melyet az alább nevezett betegségekben tanúsított, ha nem volna az megerősítve magasállású és részrehajlatlan férfiak levelei által.
Ezen lábadacsok által gyógyított betegségek a következők: Szorulás, májbetegségek, rheumatismus, vízkórás, gyomorbajok, fejfájás, hányásra való hajlam, emésztetlenség, bélfájalmak, melyek a télienségtől származnak, felfúvódások, étvágyhiány s mindazon szenvedések, melyek a tisztulást követik.

Midőn a vért tisztítják, helyreállítják az organismust s meggyógyítanak oly betegségeket, melyek különben nehezen vagy épen nem gyógyíthatóknak tartottak, minők: a nehéz hallás, gyenge látás, idegbajok és idegizgatottság, máj- és úgyék-fájalmak, köszvény, valamint számos más bajok, melyek a szorongatásból származnak.

Egy doboz ára 1 frt.

Főraktár Magyarországon és mellékterületi részére **Pesten: TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszerész urnál, király-utca, 7. szám.
J. P. CAUBIN,
687 (2-6) gyógyszerész Párisban.

Csak alapos gyógyítás biztosít utóbajok ellen.

Titkos betegségeket s tehetetlenséget, elgyengült férfierőt,

gyakori magbűlések, sőt a végképeni tehetetlenséget katonai és polgári körök házában sikerrel használt egyszerű módszerrel bámulatos gyorsan és alaposan (az utjonnan keletkezett 48 óra alatt) gyógyítja **Wetss J.** gyak. orvos és szülész, az itteni cs. kir. garnison főkörházban kiszolgált osztály-orvos, minden alkalmatossággal egy a titoktartás, mint a gyógyszerelőkhoz jól beosztott **rendelő-intézetben** Pest, kis mező-utca 33. sz. 1. emelet, (a „Terézidőhöz” címzett gyógytár szomszédságában), bemenet a lépcsőn, szponkint reggel 7 óráig 10-ig és délután 1-4 óráig.

Férfiak és hölgyek részére külön bemenet és külön várószoba.
Díjjal ellátott levelekre leggyorsabban válasz, és kívánatra gyógyszerrel is gondoskodik. 675 (3-12)

50-ik szám. Tizenhatodik évfolyam.

Pest, december 12-én 1869.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft.
Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. — Fél évre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 ft. — Fél évre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokk illetőleg: Egy négyszor használt petit sor vagy annak helye egyszeri iktatásnál 10 krba, háromszori vagy többszöri iktatásnál csak 7 krba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetényeket elfogad Bécsben: **Oppeltk Alajos**, Wollzeile Nro. 22. és **Haasenstein és Vogler** Wollzeile Nro. 9. — Bélyeg-díj külön minden iktatás után 30 krajczár.

Gyulai Pál.

Gyulai Pál, kinek élethű arcképét olvasóinknak bemutatjuk, azon ritka emberek közé tartozik, kiknek működése iránt az irodalomban és a közéletben még az ellenfél is őszinte elismeréssel s tisztelettel viseltetik. Tehetségeit s jellemét azok sem vonták soha kétségbe, kik vele irodalmi vagy politikai, bár sokszor éles, sőt szenvedélyes polemikákat folytattak. Egyénisége pedig olyan, melynek ellenségei nincsenek, csak barátai s tisztelői lehetnek. Az általános elismerést, melyben részesül, Gyulai annak köszöni,

Pestet sokkal megelőzte, ritkán volt jelentékenyebb szintársulat nélkül, s a színészet pártolása Erdélyben mindig a nemzetiség és műveltség kérdésének tekintett úgy az előkelő, mint a polgári körökben. A kis Gyulainak legnagyobb élvezete volt, ha az előadásra besurranhatott, sőt a próbákra is, ha csak szerét tehetete. Szerette eljátszani a mit látott, maga is szindarabokat írogatott, a költöket s kivált a drámaikat mohón olvasta. Tanulótársai, vagy a színészek, el is nevezték „Rollé“-nak, az eleven, eszes,

közt Ferencz, később jeles színész, volt a legidősebb s Pali a második. Az élet terhe hamar rásúlyosodott a szegény családra. S Pál, hogy anyjának terhére ne essék, kis gyermekek tanításával foglalkozott a kollégiumban, s már 1843-tól, tizenhét éves korától fogva egészen saját erején tartotta fenn magát.

Ekkor már annyira haladt irodalmi kísérleteiben is, hogy kis diák létére már a nyilvánosság előtt is fölléphetett, bár tartózkodással, s — ismerve és érezve a jobbat — kevesebb önbizalommal, mint a sokkal kisebb tehetségűek szoktak. Első irodalmi kísérletei már el vannak feledve, maga gondoskodott róla, gyorsan fejlődő tehetségével, hogy feledtesse azokat. Az Athenaeum, e tekintélyes areopája az irodalmi tehetségeknek, utolsó éveit élte, midőn Gyulai két első költeménye, 1842-ben és 43-ban, hasábjain megjelent. Ugyanakkor a Garay Regélőjében is jelent meg verse, s egy kolozsvári népmondából készült kis beszéde, valamint a Kőváry László által szerkesztett Beszélytárban, s a kolozsvári Társalkodóban (az Erdélyi Híradó melléklapja) is kisebb dolgozatai.

GYULAI PÁL.

gyógyozódását mindig egész teljességében kimondotta és fentartotta, és soha sem mondott egyebet, mint meggyőződését; véleményeit pedig soha sem hagyta sekélyes felületességben, hanem lelkiismeretes tanulmány s alapos gondolkodás által mindig a meggyőződés magaslatára emelte. S az emberi természet dicséretére legyen mondva, a meggyőződésnek oly ellenállhatlan ereje van, hogy előtte, mihelyt annak őszinteségéről s mélységéről meggyőződött, az ellenvélemény is önkénynt s tisztelettel hajol meg.

Ily férfi megérdemli, hogy élete s munkássága minél szélesebb körben legyen ismeretes, s jó szolgálatot véltünk tenni olvasóinknak, midőn őket Gyulai Pál életrajzának leg-alább vázlatával megismertetjük.

Gyulai Pál 1826. januárban született Kolozsvárt. Atyja Antal, az erdélyi királyi kormányzó számvevő osztályának orvos és szülész, az itteni cs. kir. garnison főkörházban kiszolgált osztály-orvos, minden alkalmatossággal egy a titoktartás, mint a gyógyszerelőkhoz jól beosztott **rendelő-intézetben** Pest, kis mező-utca 33. sz. 1. emelet, (a „Terézidőhöz” címzett gyógytár szomszédságában), bemenet a lépcsőn, szponkint reggel 7 óráig 10-ig és délután 1-4 óráig.

csillogó szemű s tüzes mozdulatú, mindig szavaló kis fiút.
Tizenhét éves volt (1840.), midőn atyja meghalt s özvegyen hagyta nejét, árván gyermekeit: három fiát s egy leányt, kik

eltűntek s mindig ujak támadtak, folyvást munkatársra volt, és pedig csakhamar azon munkatársak közé tartozó, kiket szerkesztők és olvasók a legszívesebben láttak.
1843-tól 45-ig Pataki Dániel gyermekei

nek volt tanítója az iskolában s házániál töltötte a szüneteket Deesen. 1845-ben a jogot végezte. De bár papi pályára lépni semmi szándéka nem volt, az akkori szokás szerint theológiára is benn maradt a kollégiumban. Az öreg gróf Bethlen János, Erdély legnagyobb államférfia, az általa tehetségeit ért s magaviseletét megkedvelt ifjút kérte föl fia mentorául. 1848-ig volt a gróf gyermekei mellett. Alkalma nyílt érintkezésbe jóni Erdélynek a közéletben szerepelt, csaknem minden kitünőbb emberével, s megnyerni sokak rokonszenvét és becsülését. Neve már ekkor mind ismertebb lett az irodalomban. A Pesti Divatlapban Vahot Imre nagy dícsérettel vezette be első nagyobb novelláját, a „Férj és nő“-t, mely fiatal szerzője iránt általános figyelmet ébresztett. Még több gondallal dolgozott második nagyobb beszélyén, az „Aranycsináló“-n, mely az Urházy által szerkesztett „Unió“ című zsebkönyvben jelent meg 1847-ben.

Az 1848-ki mozgalmak kezdetekor már elvégezte a kollégiumot s a pályaválasztás válpontján volt. A pozsonyi és pesti hírek egészen fölgyullaszták élénk szellemét, s a kolozsvári ifjúság vezetői közt találjuk őt az unió kiküldetésében, majd — midőn azt az országgyűlés is kimondotta, — lelkes fogadásában. Minden toll a politikai irány felé fordulván az irodalomban, ő cikkeket írt az Erdélyi Híradóba, lelkes leveleket a pesti lapokba, s néhány szép politikai költeményt, melyeket Mentovich és Szász Károly barátai hasonlóan költeményeivel együtt „Nemzeti színek“ című jól fogadott füzetben adott ki. Majd Pestre ment, s a lapokban dolgozott és gróf Teleki Domokos titkára volt. Kolozsvárt ezalatt Urbán császári tábornok foglalta el, a város rettegésben és sarez alatt nyugott, s Gyulai anyja, beteg már az ostromkor, a félelmek közt halt meg; fia, ki Kolozsvár felszabadulása után, 1849-ben, szülőföldére sietett: már csak szerjút találta a temetőben. Bátyja, öcsöje honvédek voltak, s kis huga egyedül volt a szomorú házbán. Gyulai, hogy rajta segíthessen, Kolozsvárt maradt, s néhány hétig az Öcsövy által szerkesztett „Honvéd“ mellett dolgozott. Majd ismét visszament Teleki Domokoshoz, s vele maradt Pesten, 1851. tavaszáig.

A halálos csapás kábultságából először az irodalom kezdett felocsudni. S Gyulai az első közt volt, kik ismét hangot mertek adni, hangot a fájdalomnak és a reménynek. Írt a Szilágyi Sándor által szerkesztett Forradalmi Emléklapokba, Magyar írók füzetébe, a Nagy Ignác által megkezdett Hölgyfutárba. Verseit mély érzés, szenvedély és némi setét hangulat lengette át. A Losonczy Phönixben megjelent novellája: „A vén szénész“ általános figyelmet gerjesztett, nemetre is lefordították s íróját novelláiról nevével teljesen megalapította.

A Forradalmi Emléklapok után a M-írók füzetéi is betiltatván, Szilágyi Sándor Röpívek cím alatt támasztotta föl vállalatát, melyet Aranytól és Tompától kezdve minden jobb író támogatott. E lapban írta Gyulai első szinkritikáit s rendes kritikái rovatot vezetett, nyilas jeggyel, a szépirodalom napi tünényei fölött. Szigor, de igazság szeretet, alapos tanulmány s meggyőződésének tartaléktalan nyílt kimondása, jellemzők már első kritikáit; s ettől fogva összes irodalmi munkásságának tulajdonképi súlypontja kritikái munkálkodására esik. Gyulai szülött kritikus. Kritikus saját műveinek, melyeken a csaknem tulságos magond s szigorú rosta meglátszik; aethetikaik s irodalomtörténeti dolgozataiban is tulajdonképi kritikái elem, s ez ad különös becsét azoknak. Legnagyobb művei: Vörösmarty

életrajza s Katona Bánkbánjának elemzése is ez által oly kitünők.

Mit a Röpívekben kezdett, utóbb a Pesti Napló tárczájában is folytatta. S midőn 1851-ben Telekivel ismét Erdélybe költözött, onnan is küldött a pesti lapokba cikkeket és költeményeket; így a Szilágyi Virgil által szerkesztett Értesítőbe írt Bajza munkáiról, melyeket Toldy akkor adott ki összegyűjtve; még inkább fölűnt szülőföldre Erdély iránt oly forró szerelmet lehellő költeményeivel is, melyek lyrájának, ha nem is legtökélyeseb, de leghatásosab termékei közé tartoznak.

1852 őszén a titkári állást s Erdélyt elhagyva, Pestre költözött, hogy az irodalomnak élhessen, melyhez tanulmányai s szenvedélye vonták, s mire kivált Kemény és Csengery, kikkel már előbbi Pesten létekor szoros viszonyba lépett, hathatósan buzdították. Hogy az irodalom bizonytalan, s kivált oly lelkiismeretes műgonddal, s azért keveset dolgozónak igen sovány jövedelmeit szaporíthassa, egy nevelő intézetben vállalt leccskéket; élénk, világos előadása, mint tanítót is kitünővé tette.

Az irodalom, kivált a Petőfi utánzás s a népiesnek félreértése és divatos túlzásai miatt, izléstelenül tévedve, a Parnassz föl kezdett burjánzani. Egy izléssel s kritikával szerkesztett lap mind érezhetőbb szükségé vált. Pákh Albert vállalkozott reá, s Gyulaival mint főmunkatárssal meg is indították, 1853 elején, a Szépirodalmi Lapokat. Kemény, Csengery, Arany, Tompa stb. kitünő dolgozataikkal tették becsessé a lapot; Brassai (Canus)zenekritikái általános feltűnést okoztak; de az elkapatott közönségnek nem volt nyére a táplálóból eledel; s a derék lap megbukott. Gyulai, elkedvetlenedve, Kecskemétre vonult ki, barátjához Szilágyi Sándorhoz, azon feltétellel, hogy ott egy regényt fejez be, melynek azonban csak első szakaszai készültek el, s csak egy erős tollal írt fejezete látott napvilágot mutatványul, a „Fősvény halála“ című. Visszatért Pestre, s résztvett a Pákh-kal az Ujabbkori Ismeretek tára szerkesztésében, melyhez számos derék cikket is szolgáltatott. — Írta a Toldy Uj Magyar Muzéumában becses tanulmányát Petőfiről, mely első tüzetes méltánylása ez annyit magasztalt, de kevésbé elemzett költőnknek.

Több tért is keresve irodalomtörténeti s kritikái dolgozatainak, miután Török János a P. Napló hasábjait a független ítéletnek és a szabad szónak nem szívesen nyitotta meg, Kemény, Csengery, Gyulai is a Budapesti Hírlap tárczájába kezdetek írni, mely bár hivatalos kormánylap volt, de független s jeles tárczát adott. Itt jelentek meg Gyulai éles kritikái a szépirodalom újabb termékeiről; s miattok nem egy haragot is kelle fejére vennie, a szigorú bírálatot nem igen szerető „vatum irritabile genus“-tól. Kritikái miatt párbaja is volt, s párbajának egy szép költeményt is köszönünk, Heine humoros genréjében.

1855 júliusban Kemény vette át a Pesti Naplót, s Gyulai is oda ment irodalmi cikkeket írni a tárczában. De csakhamar az ifjú gróf Nádasdy Tamás mellé szöktetett föl mentorul, hogy őt külföldre kísérje tanulmányában vezetője legyen. Egy évet Berlinben, Párisban töltöttek, mindketten szaporitva ismereteiket; Gyulai látóköre is sokat szélesedett ez utazásban, melyet ő művészeti s irodalmi tanulmányai s világszerete bővítésére aknázó ki. A következő (1856) őszszel Münchenbe jöttek, ott töltöndök a telet. De az év végén, a szép reményekre jogosító fiatal gróf a bajor fővárosban meghalt, s Gyulai visszajött Pestre. Egészen csak író lett. Kritikái dolgozataikon kívül legkitünőbb rajzát: „A régi udvarház gazdjá“-t s egy szintén

sikerült humoros rajzot: „Glück-Szerencse ur“-at adta ki. Rendesen dolgozott a Vasárnapi Ujságba is, melynek megindulásakor (1854 tavaszán) mindjárt az első számban az ő dolgozatával („Az első magyar komikus“) kezdődött meg a lap szépirodalmi rovata, sőt két hónapig annak szerkesztésében is résztvett. Ugyanakkor jelent meg a Csengery által szerkesztett Magyar nép könyvében, sikerült beszélye a magyar népeletről; Varju István.

1857-ben indult meg a Budapesti Szemle, Csengery e páratlan becsű folyóirata, mely azóta már egész kis könyvtári képez, tele a tudomány s irodalom kíneseivel. Gyulai e folyóiratban elinte drámai kritikákat, s apróbb irodalmi cikkeket írt. Itt közlé nagy zajt ütött kritikáját is, Jókai Dózsa Györgyről, bátran szembeszállva az író népszerűségével, s alaposan indokolva a sujtó ítéletét.

Az akadémia, tíz évi tetszhalál után, 1858-ban kezdett új életre ébredni, szervezkedni. Először választott tíz év óta tagokat. Gyulai, kinek költői és kritikái művei általános elismerésben részesültek, a választottak közt volt. Ekkor már nem volt pesti lakos. A kolozsvári kollégiumba a magyar és latin irodalom tanáruul hívták meg, s ő, — meg akarván rakni fészékét — állandóban biztosított életmódot keresve, elfogadta a tanulmányainak teljes megfelelő tanszéket. 1858. július utolsó napján vezette oltárhoz a derék Szendrey Ignác leányát, Marit, Petőfiné nővérét — s egyenesen Kolozsvárra vitte őt, boldog hajlékba. Majd négy évig lakott Kolozsvárt s folytatta, nagy buzgalommal és sikerrel, tanári hivatalát, birva az ifjúság szeretetét, a társadalmi körök s az egész város tiszteletét a legnagyobb mértékben. Nem szűnt meg az irodalmi munkásságtól sem. Székét az akadémiaiban azon kitünő értekezéssel foglalta el, mely két nyomatotot ivnyi terjedelemben, „Katona József és Bánkbánja“ cím alatt, e korszakot alkotó mű beható elemzése mellett egyszersmind a magyar drámairodalom történetének is mondható. A legbecses irodalmi monográfiák egyike; egy maga elég, hogy szerzőjének kitünő helyet biztosítson irodalmunkban.

1860-ban a Kisfaludy-társaság is újra megkezdte munkásságát s Gyulai tagjai közé választotta. Székét ugyan csak 1867-ben foglalta el, jeles szatirájával a Népszerűségről, de már 1862. óta, midőn ismét Pestre költözött, tevékeny részt vett a társaság munkálataiban, valamint az akadémiaiban is, különösen kritikái munkássága által, mely őt valóban nélkülözhetlen, s ép oly alapos mint igazságos bírálóvá teszi mindkét társaságban. Az akadémiaiban, József napkor s márczius 31-ikén már lehet tudni, hogy Gyulai kisdéd, eleven alakja lép a felolvasó asztalhoz, hogy hallassa a jury ítéletét az évi drámai pályázatokról. A Kisfaludy-társaságban ő volt leginkább, ki a népköltészeti gyűjtést újra fölélesztette.

Arany János 1860-ban indítván meg a Szépirodalmi Figyelőt, Gyulai tollát annál nem nélkülözhetette. Mig Kolozsvárt lakott is gyakran írt a Figyelőbe; nem sokára azonban odahagyta tanárságát, közsajnálattól kísérve ott, örömmel üdvözölve, hogy ismét egészen az irodalomnak élhessen, Pestre jött s rendes munkatársa lett a Figyelőnek s maradt utóbb a Koszorúnak is, különösen a színházi kritikái szemlélet vezetését mindkettőben; de írva verseket, novellát, tárczacikkeket stb. is. A Koszorú is megszűntén (1865.) a Budapesti Szemle segédszerkesztője lön.

Utóbbi Pestre költözve óta folyvást titkára az akkor alakult írói segélyegyletnek

is, melynek ügyeit a legnagyobb buzgalommal vízi. E minőségében szerkesztette a Részvét könyvet, mely, fájdalom, neve gúnyjával, a részvétlenség miatt nem volt folytatható, jótékony hangversenyeket stb. rendezett s általában mindent elkövet a nemes czélú intézet érdekében. 1864 vége óta pedig, a nemzeti színház mellett fellállított színiképezde aligazgatója s dramaturgiai tanára. Ez intézet, ha teljes hatását csak később éreztheti is, bár tehetségeket nem teremthet, kétségtől üdvös befolyást gyakorol a jó izlés s tanulás fejlesztésére színészetünkben, s e részben sokat köszönhet Gyulainak.

Petőfi vegyes műveinek három kötetben kiadása után, Vörösmarty összes művei sajtó alá rendezésére kéretett föl a Vörösmarty család és Deák Ferencz mint annak gyámja által. E kiadás, Gyulai kezéből, méltóan jött ki a halhatatlan költőhöz. A gazdag s tartalmas jegyzeteket kívül Gyulai adta hozzá Vörösmarty életrajzát, az első s eddig egyetlen valódi irodalmi életképet irodalmunkban, mely utóbb önállóan is megjelent s az akadémia által 1868-ban a nagy jutalom mellékiájával, a Marczibányi-jutalommal koszorúztatott.

1866-ban kipótolhatlan csapás érte. Gyönyörű s szellemus nejét, az akkor őszszel dühöngött cholera hirtelen ölé hatalma kiragadta karjai közül. A lecsújtó csapás egy időre meglankasztotta munkásságát is; de épen a munka szeretete s a gondolat — hogy valami nyomot hagyjon vissza, ha tán neki is ily hirtelen kell elmennie, erősítette meg lelkét s ösztönözte kétszeres tevékenységére. Munkái összegyűjtésével kezdte foglalkozni. Aethetikaik s kritikái dolgozatait „Tanulmány és polemia“ cím alatt akará összeadni, de a sajtó alá készítés mellett maradt; mig novellái s kitünően sikerült rajzai, Vázlatok és képek“ cím alatt két kötetben jelentek meg. Költeményei összeszedéséhez is hozzá fogott, s azok csak az imént hagyták el a sajtót. Köztük „Romhányi“ azon töredéke (az első ének) is, melyet oly nagy hatással olvasott föl a Kisfaludy-Társaságban, s melyet lapunk közölt először. — Az ismét felébredt politikai élet, bár örvényébe be nem esáthatta is, annyit reá is hatott, hogy nehányszor megszólalt, s kevészámú politikai cikkeivel ő is adott néhány erős hangot a közélet zajába.

Gyulairól általános ítélet: hogy aránylag keveset írt. Az olvasó, ha csak tökélytelenül összeállított vázlatunkat átpillantja is, nem fogja igazoltnak tartani ez ítéletet. Ez ellentmondás magyarázata abban van, mert Gyulai azon írók közé tartozik, kiket mindig élvezettel s tanulsággal olvasván mindenki, olvasója ohajtána, hogy egy nap se muljék el a nélkül. Gyulai sokat írt, rendkívüli tevékenységet s munkásságot fejtett ki az irodalom körül, de azt hisszük, s tanulmányai és ritka elemző tehetségei után méltán várjuk, hogy munkásságának java, legbecsesb része még hátra van. —á—

A száműzött.

— Gyulai Pal költeményeiből. —

Bujdosik, bujdosik messze tengeren túl,
Csak a bú szegődött hozzá utitársúl;
A meddig „Inézhut“, nézi a feekéket,
És könye kicsordul.

„Fellegek, fellegek mi hirt hoztok nekem?
Írva a felelet rajtatok sötétben.
Oh mivé kell lenned, nemzetem, hogy benned
Reményem se legyen!

Nines a nagy világon veled senki rokon,
Tapsolva örünek elpusztulásodon;
Meggzúnt vig énekeszó, hallatsz csak jaj s óh
A te pusztádon.“

„Merre, merre szálltok boldog madárkám?
Ott fogtok repülni hazám szép rónán,
Köszöntétek szépen, édes feleségem!
S kicsiny fiacskáim!

Oh az áldott lélek mennyit szenvedhet!
Van élet, a mely a halálnál több lehet . . .
Isten legyen veled, jaj mire növeled
Szegény gyermekimet!“

Bujdosik, bujdosik messze tengeren túl,
Csak a bú szegődött hozzá utitársúl;
Hallgatja a szelet, mely a tenger felett
Zivatarrá zordul.

„Zúgjakot, zúgjakot felbőszült viharok,
Testvértékké lettünk bujdosó magyarok,
Ránk is mint rétek, kimondva az átok:
Meg ne nyughassatok!

Vajha mint tinéktek, erőnk is lehetne,
Csupán egy óráig, csak egy rövid percire,
Hadd vesznék el aztán, mint boszúló villám
Örökre, örökre!“

(1855.)

A kréta-jegy az utca-ajtón.

— Thackeraytól. —

(Vége.)

Valami tíz vagy több éve, családom vidéken levén távol a fővárostól, engem pedig itt tartóztatván dolgom, Londonban maradtam három cseléddel, kiknek koszt-pénzt fizettem. Otthon csak reggeliztem, s az utókort bizonyosan érdekelni fogja, hogy reggelim theából, egy garasos zsemlyéből, egy diónyi vajból s ehez néha egy tojásból állott. Heti számlám egyszer mint másszor huszonöt pengő forintra (50 shilling*) rugott, úgy hogy — mivel soha sem ebédeltem honn — egyedül az elősorolt szerény reggeli naponként három és fél pengőbe került. Így hát naponként el kelle fogyasztanom:

egy negyed font teát . . .	60 kr.
egy garasos zsemlyét (mondó)	50 „
egy font vaját (mondó)	80 „
egy font cukrot (mondó)	40 „
és egy fris tojást (mondó)	1 ft 20 „

mert csak így jöhet ki egy napra 3 forint és 50 kr.

Ugyanazon időszakban megbetegedtem, és pedig oly súlyosan, hogy orvosom gyors segélye nélkül, ma, tíz vagy több év mulva, el nem beszélhetném ez érdekes adomát. Ne rettenjen meg, asszonyom, nem valami rémes kórosat ebbszélése következik, egyszerem egy fűszerkereskedési kaland. Betegségem mintegy tizenkét nap tartott, mely idő alatt cselédeim a leg gondosabban ápoltak; kivált szegény Jakab, az inasom, mindig mellettem volt, éjt éjt után virasztott át, s bámulatos hűségének, dajkázkodásának igazán megindító jeleit adta.

Kétszer vagy háromszor a tizenkét nap alatt egy kis cukros vizet kívántam; mondjuk: tizenkét pohár cukros vizet, többet semmi esetre sem. S lám, e hü, gondos, dajkázkodó, gyöngéd, bámulatraméltó Jakab tizenhét font cukorról szóló számlát ad előlomb betegségem végén, mint a mit lázas állapotomban elemesztettem. „Sokszor kért nagysád cukros vizet; folyvást cukros vizet kért!“ mondá s komolyan hajtogatta a fejét. Szegény Jakab, több éve már, hogy meghaltál; de valld meg most, akárhol légy, hogy tizenhét font cukor, hat vagy tizenkét pohár cukros vízhez mégis egy kicsit sok volt, ugy-e bár? S mily őszintén, mily nyílt arcczal, mily becsületesen hazudott, a derék

*) A shillingeket és denárokat, a következő számlában, forintra és krajczokra tette át a költő.

Jakab! Egy este, mikor már lábbadoztam, emlékezem, az én Jakabom lépése bizonytalan volt, hangja rekedt, nevétsé viszás, s valami chinint kelletvén beadnia, a csészét, melybe a gyógyszer öntve volt, nem a számhoz vitte, hanem jól a szemébe vágta, pedig a doktor nem szemviznek rendelt volt. Rávetvén a szememet, azon gyanumatt bátorkodtam kifejezni, hogy inasom uram talán részeg. „Részeg!“ soha saját igazságtalanságom érzetében egy megalázva nem voltam, mint inasom felelete által: „Részeg! veszett fenét! egy meszely sörönnél nem volt több, az is dében egy órákor!“ s azzal visszavonult, a székek karjához fogódva. Szorosan csak a helyzetből folyó hazugságl Jakab részeg; s mégis „veszett fenéz“, hogy nem ivott többet egy meszely sörnél, azt is már hat órája, ebédkor; s valamennyi cseléd-társa megesküdnék, hogy ugy van. Gyermekké kártyáznak a hálószobában; az ajtó elébe állított ór beszalad s jelenti, hogy jó a tanító, a gyertyát egyszerre kioltják, a kártyákat a vankos alá dugják, minden gyerek ágýában fekszik s alszik. „Ki gyertyázott itt?“ Semmi felelet, a szegény ártatlanok mind egytől egyig horkolnak. S mindenik horkolás egy orron áteresztett hazugság! Tegyük föl, hogy az ön fia vagy az enyém részevő lett volna e borzalmas bűnben; falba vernék-e miatta fejünket? Ej, ej. Hosszu képet csinálánk, csóválók a fejünket — s a nyakravalónkba nevetnénk. Magunk is ugy tettünk annak idejében.

Köztem s azon embertársaim közt, kik cselédszobámban ülnek, mily sajtóságsos viszony van! A nap minden órájában találkózunk, az élet apró dolgai s teendői által szorosan egymáshoz vagyunk kötve, évekig élünk együtt s nem is ismerjük egymást. A Jakab hangja egészen más, mikor velem beszél s egészen más, mikor cselédtsáiraival. Ha Mártát, ki nálam szolgált, az utczán talál-nám, kalappal a fején, aligha megismerném. S mind e jó népek, kikkel évekig s évekig élttem együtt, s közülök mindeniknek megvannak a maga gondoljai, érdekei, rokonai, barátai, szenvedélyei, vágyai, saját tragédiája talán, melyektől engem egy deszkafal s egy szőnyeg tökéletesen ugy elválaszt, hogy én arról mitsem tudok.

Mikor a tengeri furdón voltunk, és szegény Zsuzsi mindig oly sápadt volt, s mindig kiszaladt a postásipra, s egyszer levelet kapott, s felbontotta nagy érdes kézzel, s olvasta s aztán sirt egy sarokban, mit tudtuk mi, hogy szegény teremtésnek a szive szakad meg? Azért csakugy hordta a vizet s vasalta a szalagokat, s öltöztette a gyermekeket s hozta be reggel a théát, mintha semmi bánata nem volna, a múltól egész éjszaka nem alhatott.

Egy barátomnak egy bejáró inasa volt, a ki másutt lakott. Henriknek hívták. Egyszer e barátomnál voltunk ebéden s Henrik egész ebéd alatt felszolgált. A pezsgő remekül volt behűtve, az ebéd pompásan felhordva, minden vendégre különös gondja volt. Ebéd után a esemege jött; a fekete kávé és likörök szép rendben. Minden jól volt. Akkor Henrik azt kérdé barátomtól: „Szabad-e haza mennem?“ Hirt kapott, hogy a ház éj, a melyben lakott, s miután ellátta az ebédet, haza kívánkozott, hogy gyermekei s csekély butorkája után nézhessen. Nemde az ilyen emberen az egyenruha a becsület öltönye, s gombján a czimer: a hősiség érdemjele!

Látnak-e önök, nekem ugy tetszik, hogy látok, egy kis humort e csekélységekben? A szegény Zsuzsi szive a Buckley-squarei szép Jakabért szakad meg, a ki valamely előkelőbb rangu komorának szépeleg s adta szívet mint Zsuzsi. Henrik nyugodt pontossággal önti a mártást a vadstiltre, mig kicsiny fész-

két a lángok nyaldossák. Emeljük ez alakokat egy lépcsővel fölebb a ranglétrán — s eltűnik nevelésünk, s benne vagyunk a tragédiában. Zsuzsi akkor ékes jambusokban nyögi el végsőháját, áldást kérve a hűlen Jakabra, a ki megcsalá. Henrik egy hős, vállrojtokkal; bármi kín várjon reá, rendületlen áll a kötelesség útjában.

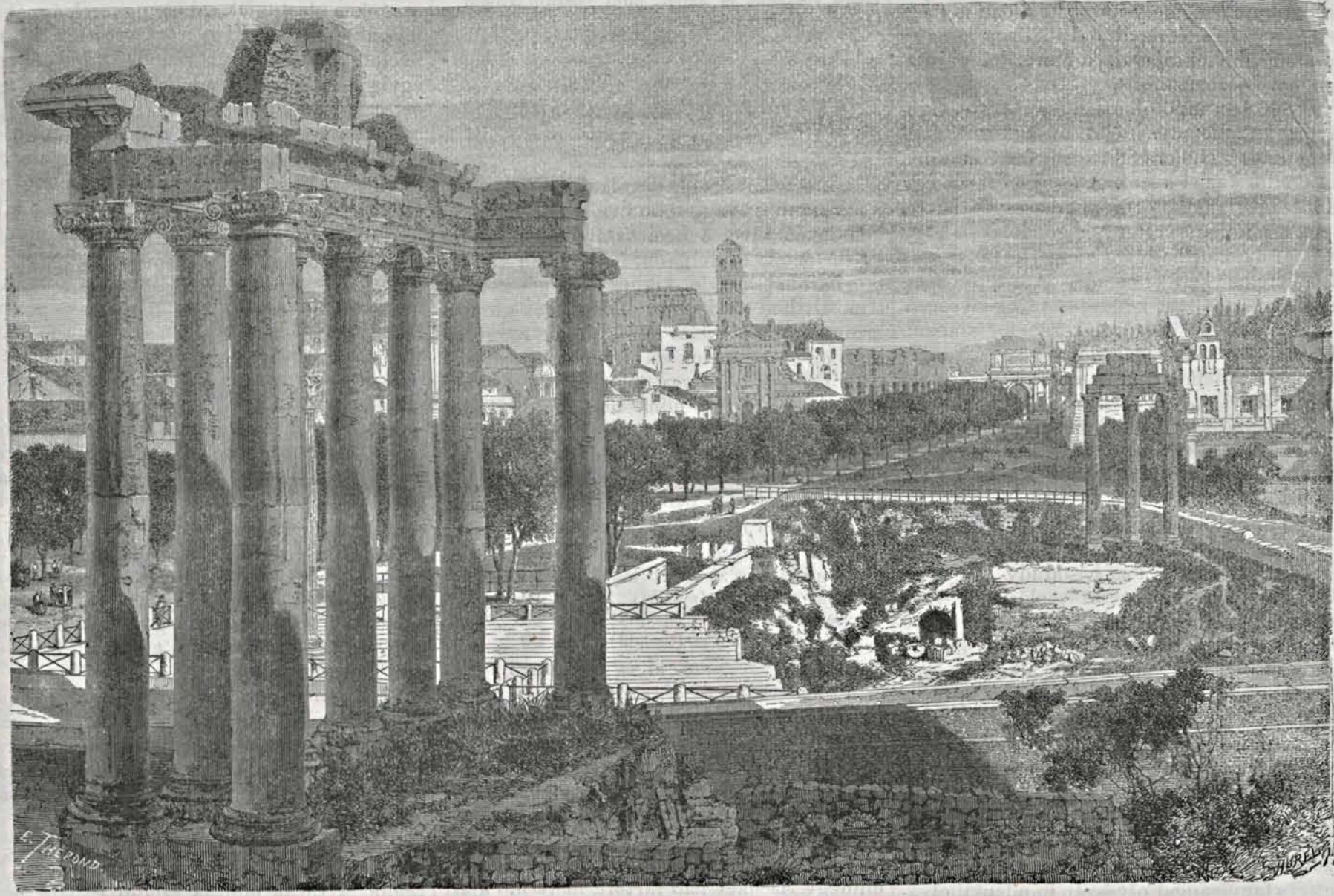
Megengedik önök, hogy az érintett két tragédiában van némi humor. Miért? a szolgálatban levő emberek eszméjében van valami nevelés? Talán igazán is van, épen a túlzó fény miatt, melybe a nagy urak bérnyeléseket öltöztetik. Ha meggondoljuk, hogy magunk feketében járunk, s embertársainkat zöldbe, pirosba, kanári sárgába bujtatjuk, s megparancsoljuk, hogy a hajukat szürkére porozzák, miután magunk ez ostobaságot már ötven éve kiráztuk a hajunkból; hogy közülünk a legnemesebbek és legelőkelőbbek arra kényszerítik kocsisaikat,

les asszonyok hogy beszélgetnek egymás között cselédeikről. Erzsi kisasszonyok selyem ruha kell, s Zsuzsi kisasszony virágokat tűz a hajába, ha templomba megy, s hallott-e kegyed valaha ehez fogható szemtelenséget? Némely női körökben a cselédek képezik a beszéd és társalgás állandó tárgyát. Mily kevés bér, kevés álmom, sovány élelem, s mennyi végtelen szidalom, hajszolás, hurrogatás jut egy-egy szegény Juczi vagy Klári osztályrésze! Mennyi pirosság egy futó szó miatt, mit a fűszerárus-legényével, a vendéglőbeli pinczérel vagy a vastagfejű mézáróval váltott. „Hova vezet mindez, kedves Toddles asszony, én meg nem mondhatom.“ „Mi bért fognak még ezek kérni, kedves Daddles asszony!“ stb. stb.

Kedves hölgyeim, im itt van egy hirdetés, melyet a „Times“ egyik közelebbi számából vágtam ki egyenesen önök számára :

konyhaszolgálat lesz, a kik közt ő akar az első lenni.

2. Csak férfi- szakács mellett akar szolgálni; kérdés a) francia szakácsot kíván-e? b) nem köti-e ki azt is, hogy de protestáns legyen?
3. Csak igen jó családban fogad el alkalmazást. Milyen réginek kell lenni a családnak? s általában mit ért a jó család alatt? ez a kérdés. Jó lesz-e egy bankár család? vagy legalább is báró-családot kíván? Legjobb volna megmondani egyenesen, hogy mily rangfokozattal elégszik meg a peerek között? Azt sem mondja meg a HÖLGY, vajon az államegyházhhoz tartozó családot kíván, vagy disszenter is jó lesz? Legyenek-e nőtlén fiai a háznak s szabad-e valami hivatalban lenniük? s kérem, hány leány? s vajon kívánja-e a HÖLGY, hogy

Római képek: 1. A Forum Romanum.

hogy sületlen majomparókat tegyenek fejükre, s grotesk czifraságu kabátot huzzanak magokra: mondom, azt hiszem, hogy ez aranyaszomános, rikító színű, rikoltó szabású öltöny teszi szemünkben oly neveltségessé és abszurdá a becsületes Jánost és Tamást, a ki különben nem volna egyéb, mint egy tiszteletreméltó egyszerű polgár vagy szorgalmas munkás. Képzelve, kedves ur, hogy önt kényszerítenek egyszerre, hogy teljes inasi liberiába öltözzék, s elől-hátul furcsa czafrangokat aggasson magára.

De, azt mondja ön, nem ez a kérdés; s a mellett ez igen veszélyes kérdés, ez felforgatás, a társadalmi gépezet alapjainak valóságos felforgatása. Jól van, ne ereszkedjünk hát e nagy kérdés boncolásába. Ne foglalozzunk a Tamás és Jakab nyers erejével s kése veszélyes élével: beszéljünk csak Erzsi-ről, meg Zsuzsáról, kik a könnyű sópirt kezelik s a sustorgó üstöt forralják. Bizonyosan hallotta ön már, hogy Toddles és Dadd-

EGY HÖLGY oajtana egy tisztes fiatal asszonyaságnál állomást nyerni mint ELSŐ KONYHASZOLGÁLO, férfi- szakács mellett. Négy évet töltött kitünő szakács és gondos gazdasszony mellett. Tud fagyaltot készíteni s kitünő kenyeret süti. Csak igen jó családban fogad el alkalmazást, hol alkalma lesz magát tökéletesíteni, s ha lehet, két évig is megmaradni. Tudakozódní lehet levél által stb. stb.“

Nos, Toddles asszony, mit mond kegyed ehez? S gondolkozott-e erről valaha? Biz én, Daddles asszony, soha. Becsületesemre, Toddles asszony, én ilyet soha sem hallottam. Tisztes fiatal nő, — első konyhaszolgálat, férfi szakács mellett, csak igen jó családban fogad el állomást, a hol magát tökéletesítheti s két évig megmaradhat. Csak jegyezze meg magának e föltételeket, Toddles asszony, kedves komám-asszony, nézzük csak:

1. Ez a fiatal hölgy, első konyhaszolgálat akar lenni, föltételeztetik tehát, hogy utána még egész sor alsóbb rendű

zencéértök legyenek? S hány társaságnap és ebéd lehet hetenként? Igen sok ne, nehogy az első konyhaszolgálat igen megerőltetődjék; de mégis elég, hogy az első konyhaszolgálat módja legyen kiképezni magát.

4. Az első konyhaszolgálat két évig akar megmaradni s tökéletesíteni kívánja magát a férfi szakács alatt, s mikor annak tudományát egészen kitanulta, akkor el akar menni.

S becsületesemre, Toddles asszony, komám-asszony, megyek és bérkocsit küldök érte. Bérkocsit? miért nem ő ladysége saját diszhintáját és az első kocist, hogy haza hozza az első konyhaszolgálat. Látja, hogy mindent előre kiköt: hogy mikor jó, meddig marad; milyen legyen a család, a háztartás; s mihelyt magát eléggé tökéletesítette, fogadom, hogy az első konyhaszolgálat ismét kocsiába ül s tovább hajt.

Szavamra s lelkiismeretemre mondom,

ha a dolgok ennyire mennek, Toddles és Daddles asszonyaim, komám-asszonyaim, akkor én is egy cseréptálat, s szappant és szivacsot veszek a kezembe, s lemegyek a grádicsra, s ki az utcaajtóba, s lemosom az ajtóról azt a kréta-firkálást, saját kezeimmel.

No! annyi hét mulva mégis lemesták! Becsületesemre, le. Ki mosta le? Olyan furcsa kis kerek figura volt, s hetekig ott állott, míg csak eszembe is jutott — hogy cikket írjak róla.

Róma.

A most mult hét szerdájá, december 8-dika, megint egy új, s minden tekintetben érdekes emlékekkel gazdagította a történelmi nagyszerű emlékekkel a nélküli is oly gazdag örökváros életét és évkönyveit. Róma e napon ismét egy imposant, megragadó látványt látunk: oly esemény színhelye, melyet a katolikus világ már háromszáz év óta nem látott, mert a világ katolikus püspökeit ismét egyetemes zsinatra gyűjté össze szent Péter utóda.

Mi lesz e zsinat? hajnal vagy estszürkület-e, miként egy híres praelatus kérdezé. Vajjon a béke és fölvilágosodás művét hajtandja-e végre? mint ezt a mult év júniusában Rómában, az apostolok fejének századot ünnepére egybegyűlt püspökök hirdették; vagy ellenkezőleg a visszavonás és háborgás magvait hintendí szét, mint a kételkedők állítják? Ki tudná előre megmondani? Jelek mutatják, hogy nemcsak az egyház van meghasonlásban a társadalommal és a világszellemmel, hanem magának az egyháznak kebelében is csirái vannak a szakadásnak.

Mi e kérdések vizsgálatát másokra bizzuk, s egyelőre mindenesetre elvárjuk az eredményeket. De megragadjuk az alkalmat, midőn a világ figyelme Róma felé fordul, hogy az örökvárosból néhány érdekes képet terjesztünk olvasóink elé.

1. A Forum Romanum.

Olvasóinkat legelőször is a Forum Romanum-ra vezetjük. Ha elgondoljuk, hogy mi volt egykor ez a kis darabka föld, ha eszünkbe jutnak azok a világföntosságú érdekek, melyeket ott egykor megvittak, s melyekért ott néha élet-halál harcot vívtak, ha földézzük emlékünke a hangokat, melyek ott elhangzottak, és a drámákat, melyek ott kifejlődtek, ha elképzeljük végre, hogy ama szövetségnek félig mesés idejétől kezdve, melyet Romulus csoradí a Szabinusokkal kötöttek, egészen az utolsó Augustulusokig, ez a hely volt a mérhetetlen római birodalom agyveje, alig merünk a földre lépni, annyira megszállja és megragadja lelkünket nagyszerű múltjának emlékeze.

Egy egész nagy s talán a leghatalmasabb népek története folyt le itt ezen a kis helyen, mely Rómának lelke és legszentebb szentélye volt. A katolikus középkor annyira feledé a klaszszikus multat, hogy a Forumnak még csak a nevet sem tartotta meg, hanem elnevezte azt a „Tehenek piacza“-nak (Campo Vaccino.) A régi nevet csak az újabb időkben kezdették ismét használatba venni. Különben még mielőtt a Forum Romanumot barompiacezzá változtatták volna át, Róma építetése

után valami 426 évvel egy közel fekvő rétet már olneveztek volt „Pratum Vacci vagy Vaccinum“-nak Vitruvius Vaccusról, ki akkor tájban híres ember volt.

De ne bajlódjunk a névvel. Azt bizonyosan tudjuk, hogy hol feküdt a Forum Romanum; az egész hely területének s határainak kijelölése már sok bizonytalanságot hagy hátra. Ugyanis e nevezetes helynek eddig még csak egy darabja van kiásva és megtisztítva a romok közül; felénel több részét 24 lábnyi magas romhalmazok borítják, Guiscard Robert vandalismusának szomorú maradványai még a XI-dik századból. E vad normann, hogy magát a pápákon megboszulja, lerombolá az ó-világ csodáját, a pápák fővárosát.

Az újabb és legújabb időkben gyakran történtek itt ásatások, főképen a francziák rövid uralkodásakor, de a kutatások a tudomány nagy kárára félbeszakadtak; a mint látszik, a pápák pénztára nem volt eléggé telve arra, hogy a híres Forum Romanumot ismét napvilágra hozzák, s

Flaviusok, Antoninusok és örökösök nagyragyvágyásának. A politikai viszályok szakadatlan lánccszolata folytán mennyi építészeti emlék követé egymást a Via Sacra s mennyi épület változtatá meg nevé, rendeltetését, s ismét hány meg hány tünhetet el végképen a föld színéről, a Venus templomától kezdve a Tulliusok börtöné és Domitian palotájának romjaitól kezdve Jupiter Tonans lerombolt imaházának földalatti építményeiig!

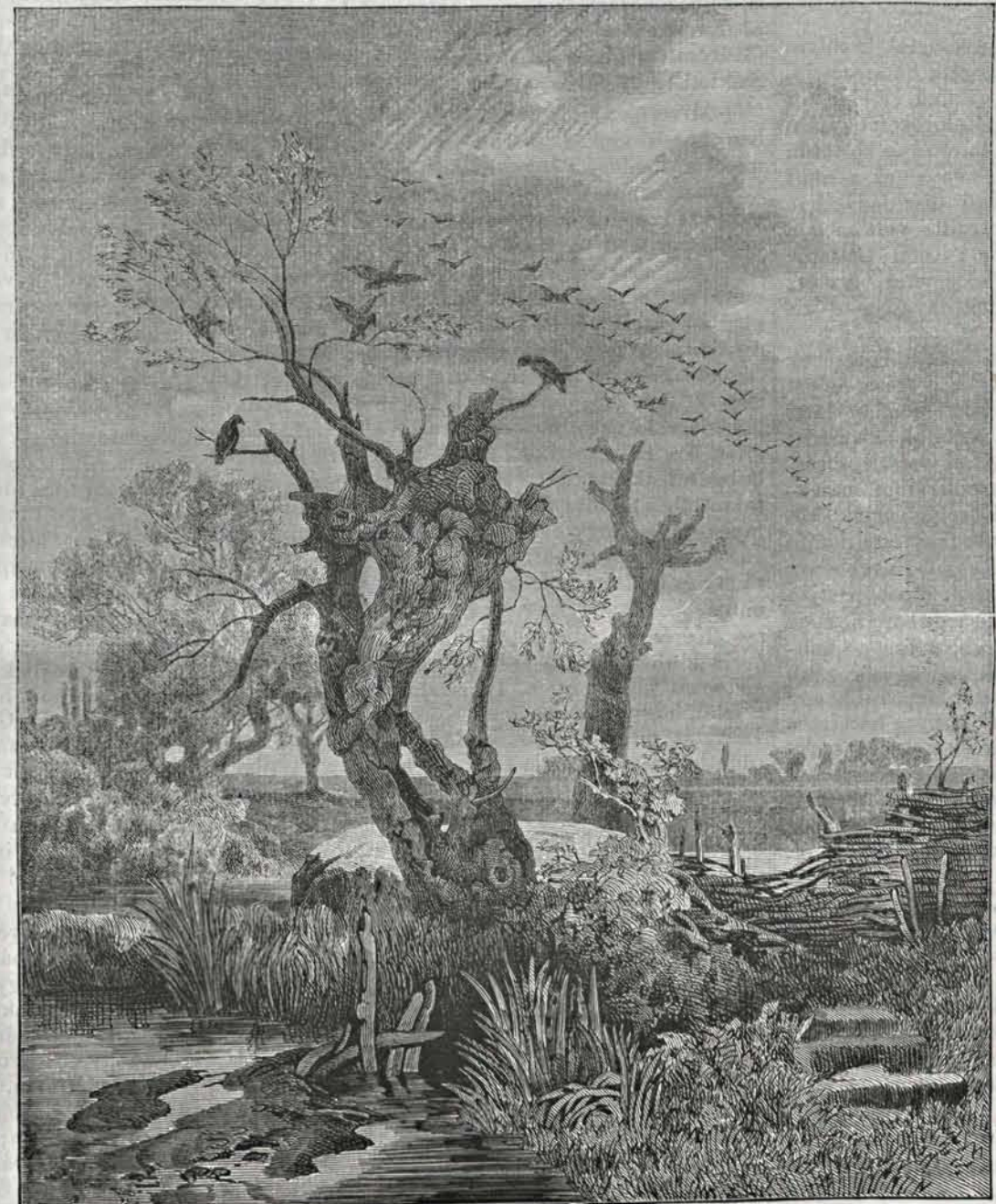
A Faustina temploma helyére épült San Lorenzo in miranda és San Theodor templomok között, mely utóbbi a régi Vesza-szüzek birtokának helyén fekszik; továbbá a Titus diadalve és Sulla Tabulariuma között, melynek falak közé illesztett doriai oszlopai a Capitolium palotáját emelik, egy hosszukás négyszögű s csak félig kiásott jókora nagy terület fekszik, a történet legnagyobb szerű és legfényesebb temetőhelye, mely fölött a tudósok soha sem fognak eleget értekezteni, s melyet a világ soha sem lesz képes eléggé megbámulni.

De most már hagyjuk el a régi dicsőségnek e nagy, e kifürkészhetetlen és kimeríthetetlen, megkövült muzeumát. A régi rómaiak szent útja, a Via Sacra, most is a maga régi épségében és terjedelmében kigyózdik tova, mintha az Urbs is, a világ királynője, a maga kolosszális nagyszerűségében és vakító fényében uralkodnék. E szép utat követve az új dolgok látása feledtetni fogja velünk ama letűnt századok emlékeit, melyek minket a hajdanakoról elválasztanak. S. L.

Őszi tájkép.

Költőknek és festőknek, mióta csak vannak, mindig méltó és hálás tárgyul szolgált a természet őszi hervadása. A látvány, melyet az ős nyújt, az érzés, melyet önkénytelenül ébersz: egyaránt alkalmazsak; amaz a festői, ez a költői leírásra. Mert ha a festő a képet veti vásznára, színei összehatásával s részletei teljességével, a költő dolga a hatást festeni maga a tárgy helyett. Ő színekkel nem rendelkezik, s a részletek — ha mind elősorolná, — nála nem állhatnak együtt és egymással mint a vásznon; csak hideg egymásutánban s így az együttes hatásteljes veszélyzetésével. Egyiknek és a másiknak megvannak a maga előnyei, melyeket nem cserélne föl a másikéval. A festő híven ábrázolja a mit látott, megörökíti a mindig változó, alakuló, elmuló eredeti egy adott pillanatban s élve varázsolja annak is, a ki nem látta, hogy gyönyörködjék szépségeiben. A költő ezt nem teheti. Papírja színtelen, s szavai lassan követik egymást; a színeket megnevezheti, oda nem varázsolhatja; az alakok, a csoportulat, a látvány, elő és háttér, mind kisiklanak az ő előadásának eszközei elől. De hisz ezt, a mi neki lehetetlen, nem is czeleozza ő, s ha czeleozná: eltévesztené hivatását s örökösöse sikertelen maradna; hideg leírást adhatna tán, melyben aprólékosan el volna sorolva — mint egy leltárban — minden a mit látott; de leírása megszűnnék költemény lenni, a nélkül, hogy kép lenni bírna.

A költő ezélya s festési módja egészen más. A természet hatást tett az ő fogékony kedélyére. Érzések és gondolatok egész sorát ébresztette lelkében. Hangulatot költött benne, mely vidám vagy fájdalmas, derült vagy borongó lehet. Mint a kéz

Az őszi tájkép. — (Keleti Gusztáv eredeti rajza.)

a hurokban, egész dallamos zenét költött föl benne. S ha most tollhoz nyúl, nem a tájat festi, mely előtt elbűvölve áll, hanem a hatást, melyet az reá tett. Lelke nem hideg túlköre a látománynak, hogy azt vetné vissza, mint a szem-ideg reczése, ha bele tekintek; nem a camera obscura, mely mindent úgy ad, a mint az elvonult előtte; benne egészen átalakulva, újra s mássá születik minden. A tárgy elmerül benne s helyetbe a hatás lép előtérbe.

A festő így közvetlenül a természettel, a költő közvetlenül az emberi lélekkel lép érintkezésbe.

De ne vélték azért, hogy a festő is szolgai utánzója s másolója csak a természetnek. Ő is költő bizonyos értelemben; ő is nem magát a természetet festi, hanem azt a képet, mely az ő lelkében tükröződött, megszabadítva esetleges, hozzá nem tartozó, egybe nem illő, vagy tán éppen rúti adalékaitól, összhangzatban, eszményitve, s így tulajdonképp ő is a hatást, a tárgy helyett.

Másfelől a költőtől sem idegenek a festői elemek. Hogy ne csak érezze maga, hanem éreztetni is tudja a hatást, kénytelen festeni is, s elmondani minő volt a kép, mely benne éppen ez érzelmeket s gondolatokat, épen e hangulatot költötte föl. Költőzetének elemei gyanánt alakokat is vázol, színeket is vegyít.

A művészek testvérek; a művészetek körülte járnak s megtürik egymást országai határszélein.

Olvasóink megbocsátják nekünk ez elméleti fejtegetéseket, mert sietünk kárpótolni őket: egy ószí tájképpel, rajzban és szóban, képirólól és költőtől.

Báró Eötvös József költeményeinek a mult évben megjelent ritka szépségű kiadásában különösen egy színezett kép ragadta volt meg a többi szép rajz közt a figyelmet: Keleti Gusztáv festménye az „Ósz” című költeményhez. Az ősz hervadásának megragadó képét nyújtja e kis festmény.

Tó partján, agg, korhadzó fűz áll. Törzseinek butykos teteje, mely fiatalokri levágatása helyett vastag gumósodással s odvával jelzi, honnan fiatal hajtásai nem rég még dúsan ágaztak ki, most vesztenei kezdi már lombjait. A mi van is, elszárgultan csörgő ágain s minden szélfuvallom márékkal szőre le és hordja szét. Károgó varjúk csoportja szállongja körül kopaszuló fejét, a tél baljós madarai, meg-megülve ágán, s föl-fölröbbenve ismét, ha prédát sejtenek valahol. A tó partján zöldes még a haraszt, de annak sárgul már teteje s töve körül avarodik a fű. Hátrább egészen lombfosztva, meztelen koldusként áll már egy öregbék fa. Hosszu gémmel nyújtózkodik amarrább egy korosma állása mellett a pusztai kút s a háttért a korán lemenő nap alkonya pirostja meg, szelet jóslóva holnapra. Az ég színezete komor borulatot mutat; felhői oly sulyosak, mintha ölmot hurcolnának kebelükben s mint durva kárpit nehéz redői függenek alá. Az egészek hatása komor, borús, — s mégis nyugtató. A természet megadta magát a tél köztéljének, s kedélyünk is hajlandó megnyugodni az elmúlás gondolatában.

Fölkértük a művészt, rajzolja e képet lapunk számára. Ő ismét úgy állott szemben saját alkotásával, mintha most először kellene a természet után rajzolni. Mint a természetnek, úgy magának sem volt szolgai másolója, hanem még egyszer újra teremtette művét, s olvasóink mint újban gyönyörködhetnek benne ma.

Mellette tesszük a másik szép s költői képet is, b. Eötvös költeményét; képmagyarázatunk prózájért ez legyen a kárpótlás.

Ósz.

(B. Eötvös József költeménye.)

Légy üdvözölve ősz, te föld halála,
Borult eggeddel üdvözöllek én,
S szívhez illek bús napod homálya,
S e hervadás a messze föld színén.
Pusztán, mint tévedt, áll életem,
Halálra intesz, üdvöz légy nekem!

Hervadva hull már a levél a fáról
És elszállt a virágok illata!
Igy tün el az öröm, csak mult bujáról
Még nem feledkezik a szív soha.
Oh hullj levlél, majd nyugtot ad föld!
Ha veszte a remény, mit ér a zöld?

Mit ér a dal a zöld berekben,
Ha csak elmult vigalmanak int,
Hogy én is hittem egykor embereken,
S hogy minden eltűnt, gyermek álmaim.
S étemből egy maradt: a fájdalom
És az, mire tanita bús dalom.

Dalom, mely mint az ősz a hársfa ágát
Színese festi végre nyímet, —
Miért irigyled? ötvös virágit,
És pusztán hagyja ifjú életem.
Lehull a lomb, ha oly színezve áll
Közelve csak szebbíti a halál.

Miként legszebb a nap végső sugára,
Legesilgőbb a hajnal csillaga:
Ugy önti báját a költő dalára
Tikkasztó ége, fájdalom! csakhamar felhőbe
borult, s fúradhatlan utazásai örök megállapodásra
jutottak.

Kőrösi Csoma Sándor életének utolsó óráiban. *)

— Dr. A. Campbell tudósítása. —

Mély bánattal jelentem Kőrösi Csomának, a magyar utazónak és thibeti tudósának (1842. jun.) 11-én itt bekövetkezett halálát. Ő egy lának esett áldozatul, melyet ide vezető útjában kapott, és a melynek gyógyítására nem lehetett őt rábeszélni, hogy valami orvosságot vegyen, migmen az már nagyon késő volt.

Kőrösi a mult hó 24-kén érkezett ide, és tudatta velem szándékát, miszerint Szikim Rádsájának székhelyére, onnan pedig Lászlóba akar menni, hogy ott a thibeti irodalom németi termékeihez hozzáférhessen, melyekről Ladakban és Kansunban azt olvasta, hogy keleti Thibet fővárosában (Lászlóban) vannak és onnan talán Szikimbe jutottak.

Mivel a szikimi Rádsá legidősebb fia a családban honos szokás szerint mindenkor Lama, és mivel a jelenlegi Tubgani Lama egy tudós pap, a kiról azt mondták, hogy nagy könyvtár birtokában van; azt reméltem, hogy sikerülni fog Kőrösi számára engedélyt nyernem a Thibetbe való utazásra, ha megismertem a Rádsát Kőrösi ártatlan jellemével és általánosan ismert vonakodásával, az általa meglátogatott népek politikai és vallási ügyeibe avatkozni. Azért is elküldtem a Rádsá Vakeel-jét (mondó: Vekil), hogy Kőrösit látogassa meg, és ismerkedjék meg annak a thibeti nyelv és irodalomban való jártasságával, s a czéllal, mely miatt ő a Tubgani Lámát és László városát meglátogatni akarta. A Vekil, a ki értelmes és némi tekintetben tanult ember, ugyancsak bámult, midőn tapasztalta, hogy egy *Ferenghi* (idegen, európai) annyira bírja a thibeti nyelvet, sőt ez ország vallásának és irodalmának ismeretében még őt is felülmúlja.

Kérésére elbeszéltem neki Kőrösi korábbi éveinek történetét, s későbbi utazásait Ázsiában, melyeket jól ismertem. Iparkodtam őt meggyőzni a fölül, hogy ha megengedi Kőrösinek Szikimet és Lászlót meglátogatni, a Rádsá bizonyára sem tudatlannak nem fogja találni őt a nép szokásaiban és vallásában, sem talakodó buzgósgát nem fog szemére vethetni czélja elérésében. Bizonyítottam előtte, hogy Kőrösi semmi összeköttetésben sem áll a mi kormányunkkal vagy valamely más indiai hatalommal, hanem hogy az angol főkörmányzó megengedte neki Indiát beutazni, és hogy minden, a mivel a Rádsá az ő czéljait elősegítene, a főkörmányzó elismerésével és az enyémekkel fogna találkozni.

A Vekil a Rádsá elé terjesztette kívánságomat, és Kőrösi itt maradt a feleletet bevárando. — Ő bizony remélte lépésünk jó eredményét, s lelkesedve beszélt a gyönyörűről, melyet neki a Kelet (László) tudós férfai való érintkezés fog szerezni, a mennyiben a ladaki és kanszuni Lámák, a kikkel eddig érintkezhetett, sokkal alacsonyabb fokon álltak, mint a keleti thibetiek. A haszonról azonban, melyet a tudomány kilitásba helyezett utazása által nyerne, hallgatott, vagy legfölebb szerényen beszélt. „Mit adna Hodgson, Turnour és több más európai böles, ha helyzetben lehetne, mikor majd Lászlóba jutok!” — így szokott gyakran felkiáltani, midőn rosszullete előtt leve beszélgtem.

Azon esetre, ha megnyeri az engedélyt, úgy intézkedett, hogy nálam hagyja könyveit, iromá-

*) A mult tél folytán a magyar akadémia egyik osztályülésében „Ugur nyelvemlékek” című munkám bevezetését olvasván föl, hogy bebizonyíthassam, miszerint az Ugurok földét és nyelvét már Kőrösi Csoma Sándor is igekezett megismerni, egy idézetet olvastam föl dr. Campbellnek e tudós hazánkja utolsó napjait s halálát illető tudósításából, melyet Darjeelingsből intézett a Kalkuttában székelő Bengal-Asiatic Societyhez, s mely ennek évkönyveiben, az 1842-diki évfolyamban olvasható. Több irótársam az idézetet oly érdekesnek találta, hogy az egész jelentés közé tételére kért föl, mit ezennel teljesíték, azon reményben, hogy olvasó közönségünk is szívesen veend e távolban elhalt s külföldön töbet mint itthon emlegetett tudós hazánkja emlékeztetőnek fölújítását.

Vándor Armin.

nyait és 300 rupiára menő pénzét, hogy azokat számára megörizzem, vagy pedig magamnak megtartsam, ha netalán soha sem térne vissza. Lelkesült reményeinek ege, fájdalom! csakhamar felhőbe borult, s fúradhatlan utazásai örök megállapodásra jutottak.

E hó 6-án meglátogattam és lázban találtam őt. Hasztalan sürgettem, hogy valami gyógyszert vegyen be; ő hallani sem akart másról, mint rhabarbaról és hányató szerekéről, melyek, mint mondta, orvos nélkül is mindig kigyógyították gyakori lázaiból. Az elsőt Moorcroft, az utóbbit egy persiai orvos ajánlta neki. És ezzel elő is vett egy csipet horvadt rhabarbarát s egy kis üveget a dícsért hányatóval, hanem ez egyszer nem igen látszott bizonni azok erejében és így szólt: „Ha már annyira sürgeti, jól van, hát holnap majd veszek be valamit, ha nem lennék jobban; ma már késő volna, mert a nap épen most megy le.”

Haza érve egy kevés gyenge levest küldtem neki és hetedikén újra meglátogattam. Ekkor sokkal jobban volt, fel is kelt és vagy egy óráig élénken beszélgetett velem kedvező gondolatáról.

Mióta ismertem, csak most vettem először észre, hogy mennyire érzékeny volt a világ elismerése, mint szenvedési és nélkülözéseinek egyetlen jutalmá iránt. Gyorsan átfutotta Thibetben eddigélt tett utazásait és nyomozásának minden eredményénél folhozta, hogy az mily figyelmet keltett Európában és Indiában. Különösen Wilson tanárnak egy czikke a „Government Gazette” 1829. július 9-iki számában látszott neki tetszeni, melyet elő is vett, s kért, hogy olvassam el. Ebben ama szenvedések voltak leírva, melyeknek ő a Zemszkáiban levő zárdában több mint négy hónapig ki volt téve, a hol a zord időjárás nem engedte, hogy kilencz láányi hosszúságu szobáját elhagyja, és ámbár a hőmérő ez egész idő alatt mindig a fagypontra állt, mégis tíz nélkül olvasott reggeltől estig, összegyűjtött és rendezett vagy negyven ezer thibeti szót és csaknem egészen bevezette thibeti szótárát és nyelvtanát, miatt a pusztá felé kezdte agyát s a négy fal egyetlen védelmét a zord időjárás ellen.

E tárgyról mára térve, tréfásan monda: „No most valami furcsát akarok önnek mutatni, és ezzel Wilson hírlapjának 1827. szept. 10-iki számát vette elő, melyben egy czikke mutatva, kért, hogy olvassam, s ő majd azután megmagyarázza. A czikke tartalma ez vala: „Thibetnek, sőt az összes Bhoti országoknak vallását és irodalmát illetőleg örömmel halljuk, hogy kormányunk védelme lehetővé tette Kőrösi Csoma Sándor magyar utazónak, hogy Felső-Buszahirba hatoljon, hogy ottan thibeti tanulmányait három évig folytathassa, mely idő alatt e nyelvnek szótárát és összehasonlító nyelvtanát akarja megírni, egybekötve az ország történetének és irodalmának ismertetésével. E munkák annyival is inkább kívánatosak, mivel, ugy halljuk, hogy Kőrösi Klaprothnak és Remusatnak Thibet nyelvére és irodalmára vonatkozó újabb műveit hibásoknak tartja. Remusat ugyan maga is bevallja gyűjtött anyagait tökéletlenségét, de Klaproth szokása szerint, az indiai angolok minden thibeti bárminő sikerű tanulmányait is csak megvetéssel tekintik.”

„No látja ön,” monda Kőrösi, miután e sorokat elolvastam, „én soha sem nyilatkoztam Klaprothról ily módon; hanem Wilson — monda, fejét sokat jelentőleg rázva — nagyon, de nagyon ellene volt Klaprothnak és felhasználta az alkalmat, hogy őt leránta, és Remusatot állítsa előtérbe. Hát nem furcsa ez?” és jóízűen nevetett. Én, ki nem igen voltam a thibeti „furcsaságokba” avatva, nem értettem a czélzást, de örömmel láttam a vidám hangulatot, melyet e tárgy az asztánál előidézett.

Ugyanez látogatásom alkalmával elővette Hodgsonnak „Illustrations of the Literature and Religion of the Buddhists” című művét és kérdezte, hogy láttam-e már azt? Midőn pedig megmondtam neki, hogy nekem is van belőle egy példányom, s hogy meglehetősen jártas vagyok tartalmában, így folytatta: „Ez a példányt ő küldte nekem; a tudományom bámulatos okoskodása ez egy új tárgy fölött, egybekötve a legmélyebb bölcselkedéssel, mely bizonyára bámulatra fogja indítani Európát. De azért néhány hiba mégis van benne.”

Később így folytatta: „Ön egyszer azt kérdezte tőlem, hogy a „Hung” szónak, mely a Limbú-k néhány törzsenk megkülönböztető elnevezése, van-e valami vonatkozása a „Hun”-okra, az én nyomonzóim tárgyára. Ez ugyan meglepő hasonlatosság, de az ön „Hung”-jai csak egy kis törzset képeznek, holott az a nép, mely mint a magyarok előde Ázsiából Európába vonult, nagy

nemzetet képezett.” Erre én azt viszonztam, hogy miután a Limbú „Hungok” hazája kétségkívül a Himalaya északi lejtőin van, és miután az ő véleménye szerint a „Hunok” szintén innen indultak ki, nagyon lehetséges, hogy a „Hungok” ugyanazon egy nemzet törzsedékét képezik. „Igaz, igaz,” monda erre Kőrösi, „hiszen lehetséges, de én nem hiszem, hogy úgy van.” S azután mintha jobban szeretett volna kedvez tárgya fölött álmodozni, míntson annak kéznél levő felfedezés által véget vetni, rövid kivonatban előadta véleményét azon mód fölött, mely szerint a húnok az ő szülőföldjét elfoglalták, és okait, melyek miatt azokat közép vagy keleti Ázsiában nyomozza.

Mindezt ő a legnagyobb lelkesedéssel monda el, csak hogy a tárgy sokkal bonyolódottabb volt, hogy sem engem valami nagyon érdekelhetett volna. Mindazonáltal különböző beszélgetéseinkből azt vettem ki, hogy minden reménye hosszós és fáradsalmas kutatásának czélját elérni, a „Jugorok” földjének felfedezésében összpontosult. Ő úgy hitte, hogy e föld Lászlától s a Kham tartománytól keletre s északra, Kхинától pedig nyugotra fekszik; ezt elérni volt legfölröbb vágyainak czélja, és itt remélte ő feltalálhatni a törzsedéket, melyeket oly régóta hasztalanul keresett. Reményeinek alapja bárki előtt is, a ki nem tudja osztani az ő lelkesedését s nem ad teljes hitelt a nyelvi rokonságnak, határozatlannak és bizonytalannak fog látszani. Ez alap, a mint azt többször ismételt beszédeiből kivohattam, a következő volt. Az európai nyelvekben s névszerint a szláv, kelta, szász és german nyelvben, a most Magyarországnak (Hungary) mondot ország Hungar, Jungur, Ungar és Jungar néven fordul elő; arab, török és persa művekben pedig említés van téve egy Közép-Ázsiában lakó népről, mely több tekintetben hasonlít azon nemzethez, mely keletről Magyarországra jött. E nép neve az utóbbi nyelvekben Ugur, Vugur vagy Jugur, és ugyane művekben tünt ki ő szerinte, hogy a Jugarok följötte őt fekszik, a hol az imént említettük. Voltak némely mellekölök is, melyek őt e következtetésre vezették, de ő azokra nem fogott fel valami nagy sulyt s én biz azokat elfelejttem. Azóta egy vélekedtem, hogy Kőrösi most előadott beszélgetésünk alkalmával bizonyosan előre érezte, hogy közel áll a halálhoz, mert nem emlékszem rá, hogy valaha oly közlékeny lett volna, mint ez alkalommal, midőn úgy szólván aggódva törekedett oda, hogy szavai emlékeztetben maradjanak. Én legalább azt hiszem, és azért is emléke iránti kötelességemnek tartom beszédeit felemlíteni, habár csak ily tökéletlen módon is. Hogy szabatosan adhassam elő nézeteit, az általa tárgyalt dolgokba be kellene avatva lennem, holott pedig épen nem vagyok; de még így is mintegy rendkívüli ember utolsó szavai elismerést nyerhetnek azoktól, a kik őt buvárkodása miatt tisztelték s az irodalom, a nyelvek s a történet tanulmányozásában való fúradhatlanságát csodálták.

En javulása daczára is félttem a láz visszatérteztől és újra sürgettem, hogy vegyen valamit gyógyiszert, de most is hasztalanul. Velezadikán nem láthattam őt, de 9-dikén Griffith orvossal mentem el hozzá és úgy találtam, hogy a láz csakugyan visszatért. Állapota mindinkább rosszabbult, sőt veszélyese kezdett válni. Hosszas vitakodás után rábírtuk őt, hogy valami gyógyiszert vegyen és halántékaira hólyaghuzó tapasz engedjen tenni. Tizedikén reggel kissé jobban érezte magát, de még mindig képtelen volt összefüggőn beszélni. Este felé aluszékony kezdett lenni s ez állapotban maradt 11-kén reggeli 5 óráig, a mikor fájdalom nélkül kimult. Tízonnégyedikén, reggeli 8 órakor a helybeli temetőbe kisérték földi maradványait. Az utolsó tiszteletet én adtam meg neki városunk csaknem minden előkelőinek jelenlétében *).

Hátrahagyott butora négy könyvszekrényből, különböző irománnyal, néhány kék színű öltönydarabból (mindig ilyet viselt), néhány ingből, s egy fazékból állt. Táplálékát tiszta vízben főt rizs képezte, melyből csak keveset evett, azonkívül tea, melyet igen szeretett. A földre egy gyékényt szokott teríteni, melyre négyfelől egy-egy könyvszekrényt állított; itt ült, evett, aludt és tanult; éjjel soha sem vetkőzött le, s nappal csak ritkán ment ki. Bort, szeszes italt, dohányt vagy más izzagot szert soha sem izelt.

Papirjai közt 300 rupiára menő bankjegyek s egy ötezer rupiáról kiállított nyugta maradt, mely utóbbi összeget a Bengalban székelő Asiatic

*) A Kalkuttában székelő Asiatic Society később emlékezőt állítottatott sírjára Darjeeling városának temetőjében. — (Campbell jegyzete.)

Societynak hagyta tudományos czélokra. *) Készpénze 224 különböző veretű rupiából s egy örben tartott 26 (ugy hiszem német) aranyból állt. Legjobbának véltém hagyatékát mindaddig magamnál tartani, míg a kormány nem rendelkezik felőle.

Egy levélből, melyet papirjai közt találtam, megtudtam, hogy ő „Pest” vagy „Pesth” nevű helységben született Erdélyországban. (1) Egy másik levél másolatát is találtam irományai közt, mely a Londonban székelő osztrák követhoz volt ezimezve és szülföldöt illető ügyekről szólt. Ugy vélekedtem, hogy haláláról netalán még élő rokonait legkönnyebben ugyanez osztrák követ által tudósíthatom. Némely okmányokban úgy találtam, hogy teljes neve „Kőrösi Csoma Sándor.”

A. Campbell.

— Az angol kiadó jegyzete dr. Campbell tudósításához. Legyen szabad dr. Campbell érdekes tudósításához hozzátennem azt, a mi még emlékeztetben maradt azon véleményből, melyet a ki-mult nyelvész a hunok eredetére nézve táplált, a mi némely a Buddha vallásra vonatkozó sajátos nézeteivel együtt — legkedvezőbb okoskodását képezte. Nem egyszer bocsátkozott velem hosszós vitakodásba e tárgyak fölött, a mikor azután némely magyar hely- és hegynevek számszerit eredetét iparkodott bebizonyítani.

Ha pedig arra akartam birni, hogy mondjon le az okoskodásról, mindig tagadólag rázta fejét és homályosan célozott rá, hogy ő egykor még képes leszolyságnival lepi meg a tudós világot, a mi sokkal komolyabb mint pusztá okoskodás. De ha ki akartam belőle venni, hogy mi legyen az a valami, mindig tagadólag felelt, és általában úgy látszott, hogy nem szeretete véleményeit nyilvánosságra hozni. E vonakodás és bizalmatlanság egyik leg-sajátosabb vonását képezte jellemének. Nagy jártassággal bírt az egyetemes, de különösen a thibeti irodalomban; és soha sem pontosult össze anyai tudomány oly förfuiban, a ki azt ily szerény módon használta volna fel.

Hírlapirodalmunk 1868- és 69-ben.

A magyar birodalom korona-országaiiban megjelent hírlapok és folyóiratok statisztikai kimutatása.

1869-ben megjelent:
Aradon 2 magyar, 1 német és 1 román.
Balassa-Gyarmaton 1 magyar.
Besztercén 1 német és 1 román.
Brassóban 1 német és 2 román.
Budapesten 115 magyar, 62 német, 3 magyar-német, 2 magyar-német-francia, 8 tót, 2 horvát, 3 szerb, 7 román, 2 ruthen, 1 cseh és 1 latin; összesen 206. — Megszűnt az év folytán 21 magyar, 17 német, 2 magyar-német-francia, 3 tót, 2 horvát, 2 szerb, 1 román, 2 ruthen és 1 cseh; összesen 51. — Megjelentek tehát jelenleg Budapesten 94 magyar, 45 német, 3 magyar-német, 5 tót, 1 szerb, 6 román és 1 latin; összesen 155 hírlap és folyóirat.

(1868-ban megjelent 110 magyar, 46 német, 4 magyar-német, 7 tót, 2 horvát, 3 szerb, 7 román, 2 ruthen, 1 cseh és 1 latin; összesen 183. — Megszűnt az év folytán 26 magyar, 11 német, 2 magyar-német, 1 tót és 1 román; összesen 41. — Maradt 1868 végén 84 magyar, 35 német, 2 magyar-német, 6 tót, 2 horvát, 3 szerb, 6 román, 2 ruthen, 1 cseh és 1 latin; összesen 142 hírlap és folyóirat.)

Debreczenben 4 magyar.
Egerben 2 magyar.
Eszéken 4 német.
Esztergomban 2 magyar, 1 német és 1 tót.
Fehérvárról 1 német.
Fiumében 1 magyar és 1 olasz.
Győrben 3 magyar.
Gyulán 2 magyar.
Gyulafehérvárról 1 magyar.
Holdmezővárárhelyen 1 magyar.
Jászberényben 1 magyar.
Kassán 1 német (1868-ban 1 magyar és 2 német).
Kecskeméten 1 magyar.
Kolozsvárt 4 magyar.
Lúcsán 1 német.
Lugoson 1 német.
Marosvásárhelytől 1 magyar.
Miskolcon 1 magyar.
Nagy-Becskereken 2 német.

*) E pénzt Kőrösi azon 50 rupiából gazdálkodta meg, melyeket neki az indiai kormány havonként engedélyezett, és melyeket ő csak vonakodva fogadott el. Soha sem költött magára többet havonként 4 rupiánál. — (Campbell jegyzete.)

Nagy-Kanissán 4 magyar.
Nagy-Szombában 2 magyar, 1 német és 2 tót.
Nagy-Váradon 2 magyar és 1 román.
Nyíregyházán 1 magyar.
Nyitrán 2 német.
Oravicán 2 német.
Pancsován 1 német és 1 szerb.
Pécsen 4 magyar.
Pozsonyban 3 német.
Rozsnyón 2 magyar.
Sárospatakon 1 magyar.
S.-a.-Ujhelyben 1 magyar.
Segesvárt 1 német.
Selmeczen 1 magyar.
Sopronban 2 német.
Szakolczán 4 tót.
Szatmárt 2 magyar.
Szegeden 5 német és 2 román.
Szegeden 3 magyar.
Szigeten (Máramaros-) 1 magyar.
Sziszekon 1 horvát.
Szombathelyen 1 magyar.
Temesvárt 1 magyar és 5 német.
Ujvidéken 1 német és 9 szerb.
Ungvárt 3 magyar és 1 ruthen.
Váradon 1 horvát.
Veszeczen 1 német és 1 szerb.
Veszprémben 1 magyar.
Vukovárt 1 német.

Zágrábban 1 német és 10 horvát.
Zimonyban 2 szerb.
Zomborban 1 szerb.
Külföldön Magyarországon 1 magyar.
Megjelent 1869-ben 57 városban 173 magyar, 101 német, 3 magyar-német, 2 magyar-német-francia, 15 tót, 14 horvát, 17 szerb, 14 román, 3 ruthen, 1 olasz, 1 cseh és 1 latin; összesen 345.

Az év folyamában megszűnt 35 magyar, 24 német, 2 magyar-német-francia, 4 tót, 2 horvát, 3 szerb, 1 román, 2 ruthen és 1 cseh; összesen 74.

Maradt tehát a jelen év végén 138 magyar, 77 német, 3 magyar-német, 11 tót, 12 horvát, 14 szerb, 13 román, 1 ruthen, 1 olasz és 1 latin; összesen 271 hírlap és folyóirat.

(1868-ban megjelent 48 városban 155 magyar, 81 német, 4 magyar-német, 11 tót, 12 horvát, 15 szerb, 13 román, 3 ruthen, 1 olasz, 1 cseh, 1 latin és 1 zsidó; összesen 298. — Megszűnt az év folyamában 37 magyar, 17 német, 2 magyar-német, 2 tót, 1 horvát, 1 román és 1 zsidó; összesen 61. Maradt tehát 1868 végén 118 magyar, 64 német, 2 magyar-német, 9 tót, 11 horvát, 15 szerb, 12 román, 3 ruthen, 1 olasz, 1 cseh és 1 latin; összesen 237 hírlap és folyóirat.) Szinyei József.

Egyveleg.

** (Oecumenicum Concilium.) Azon egyének számára, kik föl lesznek jogosítva résztvenni a conciliumban, 1291-re becsülik, u. m. bibornokok püspöki törvényhatóság nélkül 35; más bibornokok, pátriárkhák, érsekek, püspökök 921; apát 29; rendek generaljai 32; szentszéki theologus 100; hivatalnok 50; a pápa udvara és „di floccheti” meghívott püspök 124 — összesen 1291. — A „judices exsultatorium” című, püspökökből álló bizottság föladata elolvasni s megbirálni a meg nem jelenők mentességét; egy második bizottság „judices quarelarum” a jelenlevők kívánságait és kérelmét vizsgálja meg. Monsignore Fessler a concilium titkára, és segédei Mons. Jacobini (a propagandából) és Signor Camille Santori (ügyvéd.) Nyolcz szavazatszedő lesz. 16 cerimoniamester. Lesznek ezenkívül alárendeltbék ironok, protonotariusok, cantor-ok, ajtóállók, futárok stb. — (Franciaországban az élnéhaborodás) mind nagyobb mértékben kezd terjedni. A „Patrie” által közzétett statisztikai adatok szerint még 1856-ban 52,021, 1861-ben 42,689, 1867-ben pedig 50,786 volt a tébolyodottak száma. Vagyis 1861-ben minden 444 lakosra, 1867-ben pedig már minden 420-ra esik egy tébolyodott.

— (Az angol vasutak) egyik vonalán, a „Great Western”-en közelebb azon intézkedést hozták be, hogy minden feladott áruarabot feladástól számlatva legfeljebb két óra alatt tova szállítsanak. Hol vagyunk mi még ettől? — Ugyanokan e vonalokon a munkások szállítására állított olcsó vonatokat óta azt tapasztaljuk, hogy tetemesen lepadt az ily vidékeken a bünesetek száma, mivel a munkások könnyen járhatnak bármerre munkát keresni, s a távoli munkából is könnyen térhetnek naponként vissza családjukhoz.

A dalmáciai csatáról.

A dalmáciai események még nem vették el érdeküket. Egy maroknyi nép felmondja az engedelmeséget a törvénynek s egy ország kormányának, szembe száll egy nagyhatalom hadseregével, — és ez a nagyhatalom, mely méltósága teljes érzetében komolyan sem akarja venni a bajt, tetemes áldozatok dacára, még a felkelés nyílt kitörése után két hónappal sem bírja ott megtörni az ellenállást.

Dalmácia legdélibb része — a nyelv hegye — a Bocche di Cattaro azt a fontosságot nyeri Ausztriára nézve, melylyel a Kaukázus bir Oroszországra, Algír Franciaországra, az al-dunai államok Törökországra nézve. Majdnem minden országnak van egy-egy fokélya, a hol a baj ismételve ki-tör, s melynek gyógykezelése lassu, fáradságos és költséges. A népek ősi, hagyományos szokásai, férfias bátorsága és vitézsége, — párosulva az általuk lakott terület természeti alkotásával,

Sisics, Han és Lagvozdak miatti ütközetekben, ugyanazon harcmodorra találunk, melylyel Montenegró küzdött Omor pasa ellenében 1862-ben; hagyományos ez a harcmodor, átszállt nemzedékről nemzedékre s a csodálatos alkotásu terrenumnak tökéletesen megfelel.

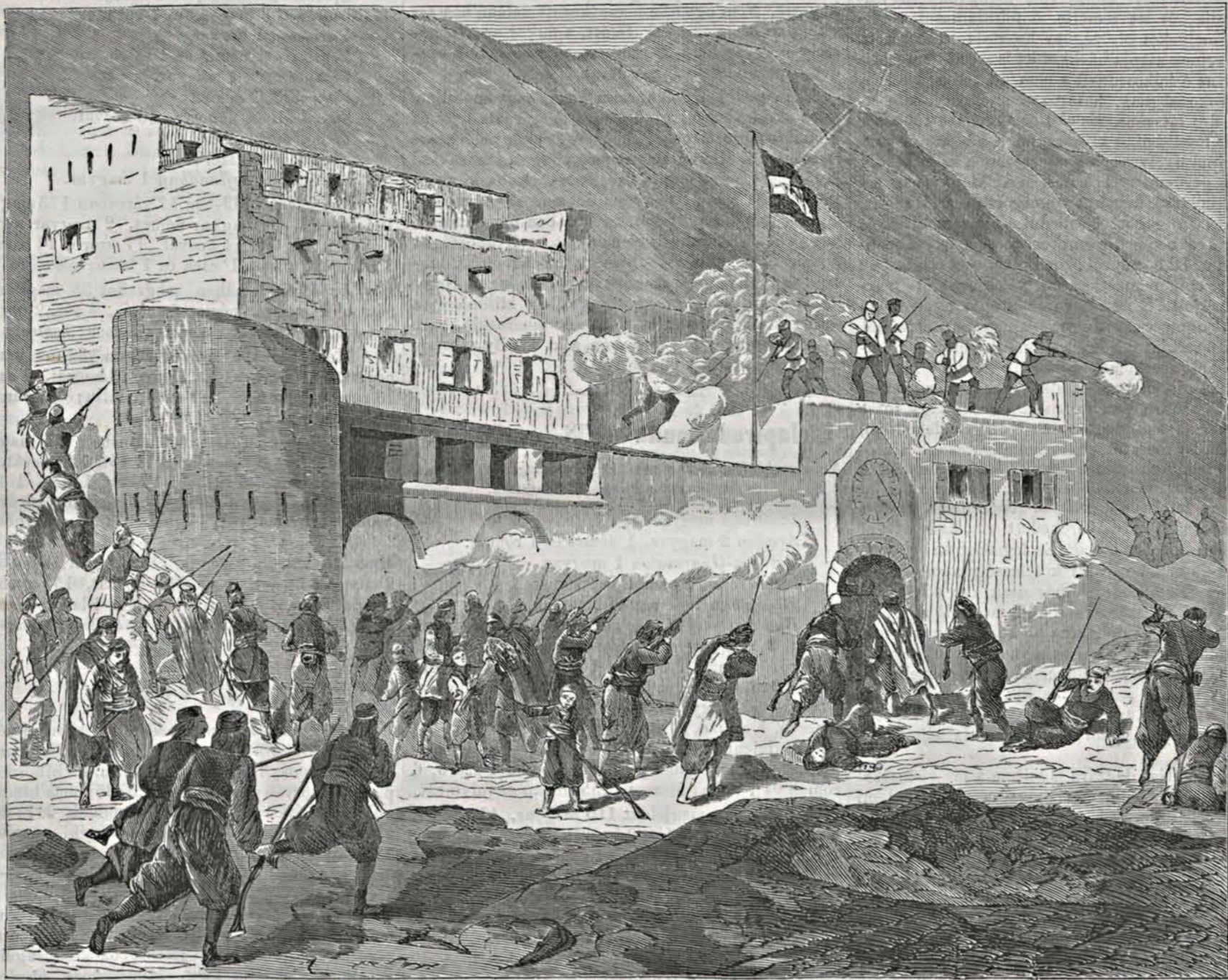
A foglyvert a délszláv népek utóérhetlenül jól kezelik. A löfegyver és a jatagan állandó és hű kísérői; löfegyverét soha sem sűti el a nélkül, hogy célpontját jól szemre ne vegye és minden golyó megtalálja áldozatját. Moggyökerezett hit náluk, hogy csak becsületesség vagy halál foszthat meg valakit fegyvertől. A morlák, hegyei között mindig csatákos; őt nem lehet meglepni s a háboru az ő eleme.

Természeti alkotása is olyan, hogy nem ismer semmi fáradalmat. Ehség, szomjuság, hideg és meleg ismert vendégek nála, könnyen és jó kedvvel türi azokat, a nélkül hogy kimerülne teszi a legfáradtságosabb utat, mászsa meg a legmeredekobb sziklakat; dacolva minden zivatarral a mez-

A dalmát felkelés eddigi lefolyásában is már több érdekes mozzanattal bír. Ilyen volt Stanjevics erődnek elfoglalása a felkelők által, — a hős őrség — a magyar bakák — emeletből ometelbe vitték az erőd oltszánt védelmét, de csekély számuk miatt siker nélkül. Az erődben elfoglalt ágyukat a felkelők későbbi ütközetekben használták, de siker nélkül, mert az ágyu-irányítás és elhajlásához nem sokat értettek.

Ilyen volt a Gorazda melletti ütközet. A felkelők nagyobb nyílt ütközetbe itt bocsátkoztak először; egy magaslatot védték, de az Albrecht főherceg nevét viselő magyar ezred (somogyi fiuk) bátor rohammal és heves sortüzellel kiverték őket onnan.

De leginkább jellemzi a felkelők harcmodorát a Zagvozdak magaslat miatti harc. Auersperg gr. ugyanis, miután a Zuppa egy része meghódolt, a felkelés legerősebb fészékét, Krivosce kerületét támadta meg. Sziklás, járhatlan vidék ez, a közlekedés csak egy ösvényvonalon történik, a Risano-

Stanjevics erőd[elfoglalása a dalmát felkelők által.

mely a védelmet megkönnyíti, míg a támadást végtelenül megnehezíti: ezek főtényezői azon jelenségnek, melynek tanu lehettünk számtalanszor itt is, ott is — midőn egy nép szembezáll egy vello aránytalanul nagy hatalommal, és bár végül elcsett, — de a hódító milliókat és milliókat volt kénytelen áldozni, vérben, pénzben.

Csak egy oltszánt, vakmerő, fanatizált és vad nép, bizva járhatlan vidékben, mely neki védelmet nyújtand a hódító fegyverével szemben, képes a bukás valószínűségének tekintetbe vétele nélkül újat lúzni egy nálánál aránytalanul nagyobb hatalommal. S ilyen nép a morlák, vad, elszánt, fanatizált, vidéke pedig járhatlan sziklahegység, mely ezer előnyt nyújt az ügyes védőnek, és ezer nehézséget, ezer veszélyt annak, a ki mint támadó lépi át a hegyégeket.

E nép az osztrák-magyar hadsereg csapataival szemben ma is úgy küzd, a mint küzdött öt század óta folytonosan a törökökkel. A morlákok harcaiban Stanjevics erőd megrohanásánál, a Gorazda,

telen földön piheni ki magát, hogy néhány óra mulva teljes erejében és rugékonyságában álljon elő ismét.

Háboru idején csoportokba (Vojska) alakulnak, külön parancsnokok vezérlete alatt, a kik irányában föltétlen bizalommal és engedelmességgel viselkednek. Ha a mutatózó ellenség nagyobb számu mint ők, akkor csak a hegyok és utak védelmére szorítkoznak. A hátráló védelemben van főerejük; az által a támadót egy előtte ismeretlen területre csalják, s akkor adatik jel a megrohanásra. Hegyszorosokban vagy hegyzorosok mellett várják be az ellenséget; előküldött csapataik által folyton nyugtalanítják és kényszerítik, hogy támadást intézzen ellenük. Mihelyt az ellenség átment a támadásba, visszavonulnak a hegyzorosba; e látszó visszavonulás előnyümlására készíti a támadót, s ez által a legszerencsétlenebb állapotba jut, — mert a hegyekről s sziklákról, előlről és hátulról mindenütt megdörömlenek a morlákok fegyverei. Az előbb visszavonuló most maguk támadnak.

Dragalj vonalon. De e vonal egyszerűsind kulcsa a vidéknek. Auersperg e vidéken négy hadoszlopban indítá meg csapatait, hogy a Han melletti utzorost, hol csapataink már kétszer vesztek a felkelőkkel szemben, s melynek birtoka nélkül bizonytalan az egész ut, elfoglalja. A felkelők a tetemesebb haderő elől visszavonultak. De a hani utzorosban egyszerre megrohanták Auersperg tők. balszárnyát, s a zagvozdaki magaslatról gyilkos tüzelést kezdtek. Az Albrecht ezred egy zászlóaljja ostromot kezdett, de tetemes veszteséggel visszavertett. Midőn aztán másnap Auersperg meg akarta újítani az ostromot nagyobb erővel — a felkelők már más vidékre vonultak. Auersperg látta, hogy ily ellenséggel nehéz a küzdelem; visszavonulást parancsolt. De alig veszik ennek nesztét a felkelők, előteremnek, megtámadják és kizsákmányolják a főhadiszállást, és csapataink csak folytonosan üldözve a felkelők golyói által, érheték el a tengerparti városokat. Xy.

Melléklet a Vasárnapi Ujság 50-ik számához 1869. decz. 12.

T Á R H Á Z.

Irodalom és művészet.

— Mai számunkkal küldjük szét a „Vasárnapi Ujság” és „Politikai Ujdonságok” előfizetési fölhívását 1870-re. Fölvívjuk rá lapunk t. olvasói és barátai szives figyelmét.

— (Imre Sándor) debreczeni tanártól megjelent „Magyar irodalom és nyelvtörténet”-nek második javított kiadása, mely egyike az újabb megjelent jobb tankönyveknek. Irodalmunk múltját nem egyoldalulag, nem félekezeti szempontból tárgyalja, miként elődei tették, hanem kiterjed az összesre, s ez egyik érdeme. A másik a nyelv történetének elég bő és igen alapos vázlatában van. Szorzon meglátszik, hogy nyelvész, s hogy e műhöz tágabb keretű tanulmányokat tett. A könyv ára 1 frt 50 kr.

— („Hajózási árukezelés”) czim alatt hasznos szakmunka jelent meg e napokban Kenessey Alberttől, mely a mellett, hogy a hajósokra kiváló érdeklél bír, a közönségre, s nevezetesen a kereskedőkre nézve is érdekes és tanulságos lehet. E mű a műszaki és kereskedelmi áruszállításra való tekintetből két részre oszlik, következő czimek alatt foglalt tartalommal: Bevezetés: A hajózási árukezelés és ennek felosztása. I. Az árukezelés műszaki ága: a) A hajóterhelésről tekintettel annak épségére, b) tekintettel annak vezetésére, illetőleg kormányzására. A hajórakodásról. Az áruk sulya és térfogatáról. Az áruk természeti tulajdonságairól. Az áruk külsejéről. II. Az árukezelés kereskedelmi ága: az árukezelés feladata; az árukezelésre és szállításra vonatkozó törvények és közzabványok; elővigyázati szabályok; az árukezelési iratokról. — Az 5 ivre terjedő könyv Hoffmann és Molnár (Eggenberger-féle) akad. könyvkereskedésének bizonmánya, s ára 60 kr.

— („Századok”) novemberi füzeté megjelent s tartalmának nagy részét a hontü gyűlés bizottságainak jelentései képezik. Továbbá egy történeti tanulmány Székely Mózesről Várpalvi Nagy Jánostól, könyvismeretéseket és apróságok a tarcaiban.

— (Az „Erdészeti Lapok”) idei 10. és 11-ik, kettős füzeté a napokban megjelent. Főczikke a magyar államerdőkről nyújt részletes ismertetést, s a hrádeki, soóvári, szomolnoki, diósgyőri és ungvári, valamint a maros- és bégamelléki kincstári erdőségekről térképet is hoz. Ezenkívül több erdészeti értekezés és apróbb közlemény van e füzetben is.

— („A nemzet vagyonáról”) czim alatt Lónyai pénzügyi emlékiratából egy terjedelmes kivonat jelent meg, Petrik Géza kiadásában. Ára 40 kr.

— („Reform”) czimű új politikai napi lap programja megjelent. Mint már említettük Rákosi Jenő szerkeszti és Ráth Mór adja ki. Deákpartí közlöny lesz, s irányát a kiadó, az „alapítók” nevében is, következőleg jellemzi: „Párt-lap lesz a „Reform” oly értelemben, hogy működése alhája és omegája egy alap megtartása lesz, mely az országban többséget teremtett s egy parlamentben egy hatalmas pártot tart együtt: do nem lesz párt-közlöny azon értelemezésben, melyben a pártállás mervé bilinecsben tartja journalistikánkat s egy életreos magyar hírlapirodalom kifejlődését megakadályozni is képes.” — „A tronezsedben ígért reformok hosszú sora még nem lett rövidebbé. A „Reform”-nak mindenestre földadata lesz, e függő kérdések megoldását előkészíteni, azok megoldásán enyvedetlenül dolgozni, mindenkivel és mindenki ellen.” — A lap alakja nagy lesz s megjelen mindennap, hétfőn mint estilap. Előfizetési ára egész évre 18 frt. — 1869. december 16-ik felére 1 frt.

— (Orbán Balázs) jelenti, hogy a „Székelyföld” Marosszéket tárgyaló, IV-ik kötete 1870. január végén fog megjelenni. — Előfizetéseket e kötetre, füzött példányra 2 frt 50 krral, diszpendányra 3 frt 60 krral jan. 15-ig elfogad. (Lakása: váci-utca 9-ik sz.)

— (Egy világtalan költő.) Mezei József egy kötet versére bocsátott ki előfizetési fölhívást. Ára füzve 1 frt, diszpendában 2 frt, s a pénz szerzőhöz, országut 17. sz. 1. emelet Pestre, küldendő. — Mezei a festői pályára készült, de szemévilágát elvesztvén, azzal felhagyni kényszerült, s a költészetben keresett és talált enyhületet.

— („A Magyar Polgár Naplója”) 1870-re érdekes történelmi és szépirodalmi tartalommal megjelent. Tartalmából meglátjuk a következő czikkeket: Előzmények a Széchenyi-konvent történetéhez. Bém napi parancsai és leveleiből. Böllöni Farkas Sándor naplójából. Adalékok a Weselényi család történetéhez. Horváth Ignác honvéd őrnagy jegyzete az 1848. 9. székelyföldi hadjáratokból. Adalék Kossuth Lajos 1837-diki nóta-pöréhez. Történeti adatok az 1663-ki hadjáratához. Radvánsky naplója. Titkos rendeletek az 1849. 50-ki ostromállapot idejéből. Egy önkényes hadjárati tapasztalatai. Takács Adámtól. Kolozsvár 1816-ban. Kazinczy egy ismeretlen levele. Ruzskabánya 1848. 9-ben. A naptár Stein János kolozsvári könyvtárus bizonmánya s ára 1 frt.

— (Uj zeneművek.) Táborzky és Parsch műkerekedésében megjelent: 1) Gyöngyök a magyar nép dalaiból a zongorázó ifjúság számára, szerkesztő Tisza Aladár, I. füzet; ára 4 kézre 1 frt, 2 kézre 80 kr. 2) A fiatal színházlátogató, választék a magyar dalművek legkedveltebb dallamaiból kezdő zongorázók számára, írta Tisza Aladár, I. füzet, 2 kézre 80 kr, 4 kézre 1 frt 20 kr. 3) Búvis csokornégyes, írta Hakl Ernő. Ára 60 kr.

Közintézetek, egyletek.

— (A magyar tud. akadémiá) múlt hétfőn délután 5 órakor zárt ülést tartott, melyben az akadémiái ügyrend módosítására kiküldött bizottság jelentése vétetett tárgyalás alá. Ezen ülésben határozták el az eddig szokásban volt ülések roadjének megváltoztatását, olyformán, hogy ezután minden szakosztály havonként két-két ülést tart; s így a három társas-osztály összesen hatot. Ezeket kívül pedig tartatik minden hónapban egy összes ülés, melyen az akadémia belügyei foglalkoznak tárgyalatni és elintéztetni. Így tehát ezután alkalmasint 7 ülés lesz havonként, az addigi 4—5 ülés helyett.

— (A nemzeti muzeum) több nagybecsű történeti ereklyével gazdagodott. A király ugyanis Konstantinápolyban mulatása alkalmával a fegyvertárt is meglátogattán, különös érdeklődéssel tanusított Mátyás király budai könyvtárának ott őrzött gyönyörű maradványait, (az u. n. Corvinák) iránt, melyeknek csak megtekintése is eddig csak igen kivételesen engedtetett meg; megszerzésük pedig az akadémia küldöttségének annak idején épen nem sikerült. Midőn a Felsőg Triesztbe érkezett, ott egy faláda adatott neki át, mint a török szultán ő Felsége küldeménye, s abban a Corvinák. Ő Felsége a gyengéd ajándékot élénk örömmel fogadta, azonnal magához hivatta gróf Andrássyt, és azon meghagyással adta át neki az arany kötésű s a Corvinok hollójával ékített könyveket, hogy azokat mint történeti ereklyéket ő Felsége nevében a nemzeti muzeumnak ajándékozza.

— (A muzeum képtárá) rendezik és gyarapítják. Ligeti képtár felügyelete alatt a festményeket tisztogatják, újra rendezik; a nemzeti képesarnok-egylet pedig ismét két nagyobb festmény megvásárlásával gyarapította a hazai műveket. — Megvásárolta ugyanis a képművészeti társulat kiállításából ismert „Déliháb”-ot Than Mórtól, és „Hunyady Lászlót” Benezur Gyulától 6—600 frtért.

— (A nemzeti színház ügyében) tanácskozó szakbizottmányba meghívták meg Erkel Ferenczet, Mosonyit, Köszeghrt, Dux Adolfort s Kiss Sándor debreczeni intendánsát is. A bizottmány második ülésében egy albizottmányt küldött ki, mely megvitátás alá venendő kérdéseikül a következőket tüzte ki: 1. Elválasztás-e a dráma az operától két külön színházban? — 2. Ha igen, lehet-e azt és mi módon eszközölni? — 3. Ha a dráma az operától elválasztott, az operaházban tisztán magyar előadások legyenek-e, vagy bizonyos ideyben vegyes nyelvű előadások is lehetnek? — 4. Addig is, míg ez megtörténne, lehet-e és mennyiben a drámát az operától elválasztani? — 5. Kell-e egy, közvetlenül a miniszternek felelős igazgató? mi a hatásköre, és ki nevezi ki? — 6. Szükséges-e ezen igazgató alatt külön egy drámai s egy operai művezető? — 7. Ha igen, mi lesz e művezetők hatásköre és viszonya az igazgatóhoz, és ki nevezi ki őket? — 8. Kellenek-e ezeken kívül még más közegyek, milyenek: a dramaturg, rendezők, főzene-

igazgató, karnagyok? mindeniknek mi a hatásköre? s ha igen, ki nevezi ki őket? — 9. Kell-e dráma-és opera-bíró bizottmány, és mily hatáskörrel? — 10. Kellenek-e véleményező drámai és operai heti ülések? — 11. Minthogy a nemzeti színháznak egyik célja az eredeti dráma-és opera-irodalom fejlesztése és emelése, ezeknek érdekében mik a teendők? nevezetesen: a) lehet-e a jövdelmi részeket és szízfóliákat emelni? — b) ezenkívül bizonyos számu előadások után a szerzőt külön jutalmazásban is részesíteni? — c) vagy a darab díja alku folytán egyszerre is megadható? — d) az igazgató adhat-e a tehetségesebb szerzőknek előlegezést? — 12. A színházi tagokat egy vagy több évre kell-e szerződteni? vagy lehet-e a jelesebbeket állandó rendes tagokul is kinevezni? s ha igen, ki nevezi ki? — 13. Kell-e a színházi törvényeket átvizsgálni? — 14. A conservatorium, mint a színház kiegészítő része, kinek felügyelete alatt álljon? kell-e újraszervezni, vagy sem, és miképen? — 15. Mily fajta drámai és operai művek adhatók a nemzeti színpadon? melyek különösen emelendők, és melyek mellőzendők? 16. A pénztár, gazdaság és jegyek kik által, mily szabályok, felügyelet és ellenőrzés mellett kezeltesse? ki nevezi ki ezen tisztviselőket? — 17. Előlegességek-e a mostani szubvenziók, hogy a belügyminiszter ur kívánata szerint: „a nemzeti színház rendeltetésének teljes mértékben megfelelő, a nemzet méltó várakozását, s a színművészet lehető legmagasabb igényeit kielégíttesse?” — s ha nem előlegességek, minő forrásokból és mi módon szerzendők meg?

Egyház és iskola.

— (A római zsinat megnyitására) a következő távirati tudósítás érkezett: Róma, decz. 8. Ágyudörgés és harangzúgás közt ment a pápa — a zsinatra idejött 700 egyházi atya előlépése mellett — a zsinati terembe, hol fejedelmek, hercegek, a diplomatai testület, valamint számos idegen is jelen volt az ünnepélyesen; a magyar királyné ő Felsége is jelen volt. Az ünnepély d. e. 9 óratól d. u. 3 óráig tartott.

— (A pápa számára) nagyzerű és érdekes ajándékot visznek a római zsinat alkalmából. Legértékesebbek az amerikai püspökök ajándékai. A limai érsek, ki előrehaladt kora miatt személyesen nem lehet jelen a zsinaton, 10,000 scudi értékű pásztortobort küldött. A perui minoriták fővikáriusa a limai nőegylet részéről ezüst kosarat, ezüst virágokkal nyújtott át. — A perui érsek arany s gyöngyökkel ékesített kelyhet, a carcasi érsek 80,000 frankot. Gardon kapitány 70,000 frankot a londoni katolikus bizottság nevében.

— (Rimaszombatól) írják nekünk: Terray Károly, a r.-szombati egyesült prot. gymnasium igazgató-tanára, ki 35 éves tanpályájából e tanodában 17 évet tett emlékeztetéssel, feledhetlenné, — a losoczi tanító-képzede igazgatójává nevezetvén ki, nov. 21-ken búcsuzott el az iskolai ifjúságtól és tanártársaitól. A búcsúvétel megható volt, s nem volt szem, mely könnyet ne hullatott volna a szerettét tanár után. Egy búcsúdalt, egy szép beszéd a tanulók részéről, s viszont egy beszéd a távozó részéről befejezte az ünnepélyt. Sok ily viszonyt kívánunk tanár és tanítványok közt!

— (A hajózási teli iskola) idei tanfolyama, újabb elhatározás szerint, nem f. hó 13-án, hanem 20-kán nyílik meg; hetenként egy órán az egészségügy is előadatik. — különös figyelemmel azon utasításokra, melyek a hajókon előforduló sebzés, égés és egyéb sérvek első gondviseléséül, mig orvosi segítség jön, — fogantatosítandók.

— (Stuttgarban) a népevelő és a nők sor-sát javító egyesület választmányja elhatározta, a mi Brunsvick Terézünk emlékének egy illetékes fölrítat emlékkő állítását; miután kimondatt, hogy „a nemeslelkű magyarok fíradozása a Brunsvick-szobor állításával igen örvendetes jelenség a magyarok közmiveltéséről külföldön még mindig létező némely válság fölvilágosítására.” — Mi pedig a stuttgarti határozatban a magyar alapnevelésügy kifejtésére irányult törekvés bitorítását véljük szemléltetni. — R. J.

— (A vács-vidéki „Néptanító egylet”) nov. 16-án tartá alakulási közgyűlését, s ez alkalommal elnöké Zeisler Ede, alelnök Kubacsik Alajos, főjegyzővé Sándl György választattak meg.

KÁNYA JÓZSEF
 Pest, József-ter 10-ik szám alatt,
 ajánlja újonnan berendezett
női divat- és vászonárúk kereskedését.
 Különösen a vászonárúkra hívom fel a hölgy-világ figyelmét; mert azok gazdag változatosságban és oly kitűnő valódiságban vannak kereskedésben készletben, hogy a legjobb minőségűektől kezdve a közhasználatra való vásznakig, a lehető legjutányosabban szabott árakon szolgálhatok.
 606 (7-8)

A már több mint 15 év óta **köszvény- és eszusz-bántalmak** ellen a legnagyobb sikerrel használt s hathatóságra nézve felülmulhatlannak elismert
Lairitz-féle
 erdeigyapot-vatta, erdeigyapot-olaj, spiritus stb.; továbbá mellények, nadrágok, térd-, kar-, mell-, gerincz- s váll-mellegítők, testövek, flanel, kötőfonal, betét-talpak stb., mindezek erdeigyapotból, pontos használati utasítással együtt — **Pest-Budára** nézve egyedül s kizárólag valódi minőségben kaphatók **SIGMUND JÓZSEF-nél**, városház-utca 1-ső szám alatt, a „zöld koszorúhoz“ címzett rak-tárban.
 682 (3-3)

WALSER FERENCZ
 harangöntő,
 nagy kereszt-utca 3-ik szám alatt
PESTEN.
 ajánlja magát a t. cz. közönség és érdemes községnek tetszés szerinti nagyságu s tiszta egész összhangzatu
HARANGOK,
 valamint a legújabb szerkesztű
 Szabadalmazott vaskalap legújabb szerkesztű.
 A fakalap vagy a régiebb szerkesztű korona.

PILOLES DE HAUT.
 Ezen
növényi hashajtó szer
 az, mely Franciaországban legáltalánosabban használtatik. Ellentétben más hashajtószerekkel, ez csak akkor működik jól, ha igen jó tápláló étkekkel és erősítő italokkal, u. m. bor, kávé, tea, jó húsleves stb. vétetik be és emésztetik meg. Hogy az embernek ezen pilulák által hastisztulása legyen, választandó azon órák és evési időt, mely étvágya vagy foglalkozásával leginkább megegyez. (Lásd a kézikönyv utasítását.)
 688 (2-6)
 Egy doboz ára 1 ft. 50 kr.
 Főraktár Magyarországra nézve: **TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszerész urnál Pesten, király-utca 7. szám.

tűzi-fecskendők készítésére.
 Az en találmányom módja szerint megújított és a magas kormány által szabadalmazott öntött-vas kalappal ellátott harangok a legnagyobb előnyt nyújtják, mert koronájuk, azaz kalapjuk fordítható és így a harang nyelvének felületi helyét megváltoztatva a harang megrepedése lehetetlen s legnagyobb tartóssága biztosított, azonkívül az újonnan szerkesztett és szabadalmazott surlódáment persely által, mely igen könnyen fordul, a harangozás is igen kevés erőt igényel; továbbá a torony szilárdságát sem rongálja, mert könnyű forgása által a haranglábát legkevésbé sem ingatja meg. Az ily módon felszerelt harangot tökéletesen kildítani lehet, mely által a hang is egészen kitűnő, s így teljes hangját és erejét éri el; minden zavart hang és az oly lésző kongás pedig, mely tökéletesen ki nem lödithető harangoknál előfordulni szokott, teljesen elmarad.
 Kívánatra öreg harangok is megváltoztathatnak új rendszerem szerint, és új felszereléssel láttatnak el a legjutányosabban.
 433 (11-12)

Horváth Mihály.
A magyarok története
 rövid előadásban.
 Negyedik javított kiadás.
 1868. (586 lap, 8-rét) velinpapíron, angol vászonba kötve 4 ft. 50 kr.

Olcsó pipere cikkek.
 1 szines perkaill gallér 6 kr.
 1 pár perkaill kézelő 12 kr.
 1 himzett álló gallér 12 kr.
 Kézelő és gallér 40 kr., 50 kr., 75 kr., 1 forintig.
 Jabots és moll-csokor 40 kr., 60 kr., 1 forintig.
 Stuard gallérok 60 kr., 1 ft., 1 ft. 50 kr.
 Selyem cravattok 15 kr., 20 kr., darabja
 Pongyola főkötők 75 kr., 1 ft., 1 ft. 75 kr. és a legfinomabb fehérneműk minden áron.
TÜRSCH F.-nél
 Pesten, várczi-utca, 19-dik szám alatt.

Tudósítás.
 Ő excellenziája gróf Zichy Ferencz Bihar diószegi uradalmi pinczészete ezennel tudatja a t. cz. közönséggel, miszerint Pesten, Láposy és Lobmayer uraknál (Árpád-utca 4. sz.) főgynökséget és bizományi raktárt állított fel érmelléki diószegi borainak eladására, miért is a t. cz. közönség könnyűségéért a megrendeléseket oda intéztetni kéri.
 Bihar Diószeg, 1869. deczember 1-jén.
 690 (1-3)
Mindennemű takarópapiros
 (Makulatur)
 kapható Pesten, egyetem-utca 0-ik szám alatt.

Dicséretesen ismert szépitőviz,
 úgynevezett
HERCZEGNŐ-VIZ,
 mely a bőrnek ifjas frisségét visszaadja, s az arczszínt a legkésőbb korig, fehérén, nyulékonyan, tisztán s lágyan fontartja, az arczot, nyakat, kezet s a kart minden bőrtisztalanságtól, u. m. szepő, májfolt, napégetés, sűrű-foltok, pórsenések, orr-vörheny, somor, hóporszes, égetés s arczredőktől megóvja. Ezen hathatóságára nézve dicséretesen ismert szépitőszert egyedül s kizárólag valódi minőségben kapható
L U E F M.
 illatszerek-kereskedésében
 „a Minervához“
 Pesten, várczi-utca 21-dik szám alatt.
 684 (3-3)

A dr. Pattison-féle
köszvény-vatta
 mint legjobbnak bizonyult gyógyszer
köszvény- és eszusz bántalmaknak
 minden nemei u. m.:
 arcz-, mell-, torok- s fogfájdalmak, fejkéz-, térdköszvény; továbbá tagzsággatás, derek- s agyekfájdalmak stb. ellen, kapható: egész csomagokban 70 kr., félcsomagokban 40 kr., Pesten, a „szent lélekhez“ címzett gyógyszerertárban, király-utca 7-ik szám alatt; Aradon: Bruckmayer-szerb-utca 1-ső szám; Pozsonyban: Heinrich F. gysz.; Temesvárt: Pecher J. E. gysz.; Makón: Weil Márk; Budán: Pichler Viktor udv. gysz.; Zomborban: Heindlhofer Rob.; Eperjesen: Schmidt Károly gyógyszerész urnaknál.
 641 (3-4)

Bőrbajok
 valamint
títkos betegségek
 és súlyos utóbajai ellen, sok évi tapasztalás s a világhírű Ricord (egykori párisi tanárának) módszerét után, siker biztosítása mellett, rendel:
Sugar F. orvostudor stb.
 Lakása Pesten,
 várczi-utca 15-ik szám alatt,
 a korona kávéház mellett.
 Elfogad naponta 11 órá-tól 1-ig.
 674 (5-12)
 Megkereshető levél által is.

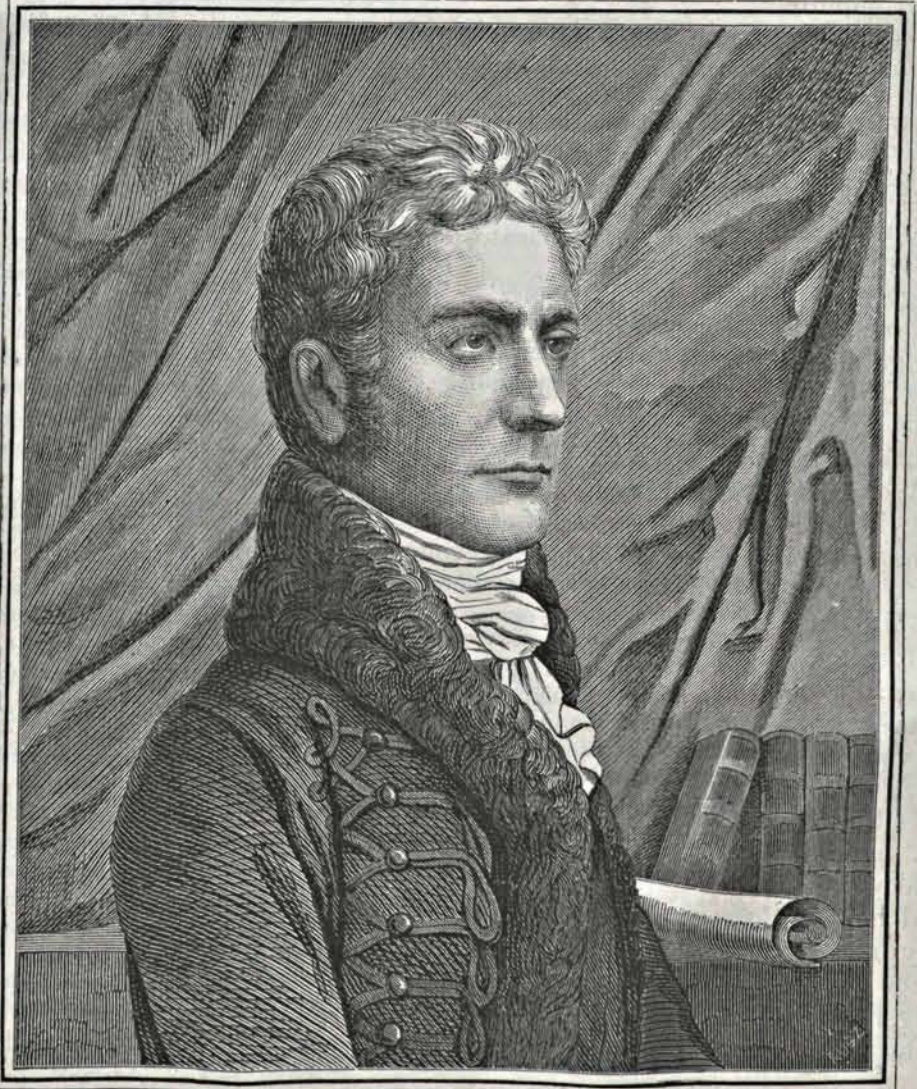

Pest, deczember 19-én 1869.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politkai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft.
 Cupan Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. — Fél évre 3 ft. — Cupan Politkai Ujdonságok: Egész évre 5 ft. — Fél évre 2 ft. 50 kr.
 Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politkai Ujdonságokkál illetőleg: Egy négyezer hasábotzott petit sor vagy annak helye egyszeri igtatásnál 10 krba, háromszori vagy többszöri igtatásnál csak 7 krba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetéymenyeket elfogad Bessenben: Oppelk Alajos, Wollzeile No. 22. és Haasenstein és Vogler Wollzeile No. 9. — Bélyeg-díj külföld minden igtatás után 30 krajczár.

Bacsányi János.
 (1763—1845.)

A magyar királyi testőrsereg nemes ifjai által megindított, s Kazinczy Ferencz által oly dicsőségesen folytatott magyar irodalmi ujjászületés korszakában élt írónk közül számosan voltak, kik egyszersmind a társadalmi s politikai közéletben is jelentékeny szerepet játszottak. Életük kiemelkedett a csöndesebb és rejtettebb irodalmi hatás szűk keretéből, s résztvett az állam viszontagságaiban, a nyilvános élet küzdelmeiben; s bár ezáltal többnyire bajt és veszélyt vontak magokra, nevének kettős halhatatlanságot szereztek, — mint írók és hazafiak.
 Olvasóink a Martinovics-pőről ez év elején adott közleményeinkből emlékezni fognak, hogy e nevezetes, de gyászvégzetű történelmi epizód szereplői között találjuk Kazinczy Ferenczen kívül Verseglyt, Szentjóbí Szabót és Bacsányi Jánost is. Kazinczy és Versegly arczképét s életrajzát szintén közöltük ez év folytán; Szentjóbí Szabótól, kiről arczkép nem maradt fenn, némi hagyományokat ismer-tettünk, irodalmi műveiből. Közleményeinket most Bacsányi érdekes arczképével s életrajzával egészítjük ki.
 Bacsányi nem tartozik az első rangú írók közé; de azok közé sorozható igen is, kik a nemzeti fejlődés döntő momentumaiban jelentékeny hatást gyakoroltak, kik munkáik által a nemzet értelmiségét gyarapították, izlését nemesítették; azok közé, kiknek munkái koruk irányáról és eszméiről tanu-ságot tesznek, s így mint az irodalom-történet historiai személyei meg-érdemlik, hogy nevök megőriztessék. Ő — mint Toldy mondja felőle, összegyűjtött munkáinak (1865.) előszavában, — azon köl-

BACSÁNYI JÁNOS.

nak oly tág látköre volt, mint Bessenyein és Kazinczyn kívül egynek sem kortársai között; ismerte, mint e kettő, a világirodal-mat, melyet nálunk oly kevesen; érdeklődött,

tőink egyike, kik a népek bajait a legmélyeb-ben érezték, a magyar nemzetiség felüdülését világos öntudattal s lángoló hévvel ohajtották; egyike azon kevés írónknak, kiknek az irodalom: tudomány és művészet volt, s kik vállalatok, széptani elméletek s korukban mintaszerű prózájuk által mély befolyást gyakoroltak. A mellett Bacsányi-mint ezek, a művészet iránt, mely ismeretlen táj volt e földön, s gondolkodó részvétellel követte a világ folyását, mig itt a világtha-tára a Lajta volt.
 Ily férfiu, ha már életében túlélte is magát, s számkivetve volt nemcsak a hazából, de kortársai emlékezetéből is, s ha sirján-évtizedek súlya nyom is, megérdemli, hogy emléke fölfrissítették, s ezbe juttassék a nagy közön-ségnek is: hogy ki volt, mit tett, mit szenvedett.
 Bacsányi János Tapol-czán, Zalavármegyében szü-letett 1763. május 9-kén*), nem nemes szülöktől. De a parasztfiu elmetehetségei korán feltűntek, s eszközöl-ték, hogy túllépjen a falusi iskola körén. A gymnasium alsó osztályait Veszprém-ben, a felsőbbeket Sopron-ban végezte; a bölcsészetet Pesten a kegyesrendiek-nél, a jogot szintén Pesten, a Budáról épen akkor áttett egyetemen hallgatta. Neve-lőnek hivatott b. Orczy Lőrincz, a költő, fia mellé, s ennek jótékony hatása alatt szülemlettek első irodalmi s jelesen költői kísérletei.
 Növendéke meghalván (1787.), Orczy veje, báró Vé-csey kassai kamarai adminisztrátor öt gyakornokká tette a kamarai osztálynál Kassán, s majdan írónokká mozdította elő. E korra esik jelentékenyebb irodalmi föllépése a pozsonyi Ma-gyar Múzsában megjelent széptani értekezésével a *Fordításokról*. S még azon évben megkötötte közte, Kazinczy és Baróti Szabó Dávid közt azon irodalmi szövetség, mely a „Kassai magyar társaság“ nevével ismeretes, s mely

*) Kazinczy (s utána Toldy), márczius 11-dikét írják De azt, saját példányában, Bacsányi javította ki máj. 9-kére. Lásd mai számunkban az ide vonatkozó s „Bacsányi szü-le-tési napja“ című közleményt.